

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1099a
№ 53 «ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ» № 53

Հ. Ս. Խ. Հ.

ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ 1927—28 թ.
ԳՈՐԾՈՒՆԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀՈՂՊԼԱՆԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻՑ

Խմբագրությունը Հ. ՓԻՐՈՒՄՅԱՆԻ

ՊՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ - 1929

ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՄԲ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

: «ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»-Ի

ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԳՐԲԵՐԸ

1. Ուղեցույց անառային աշխատավորի 50 »
2. Ս. Շաղուհյ — Մեր անելիքները (սպառված)
3. Զ. Փիրումյան յեվ Ս. Մելեքյան — Ինչո՞ւ ձեռնառու չե գործարանում յուզ և շվեյց. պանիր պատրաստելը (սպառ.) 3 »
4. Զ. Փիրումյան — Խոտարույսերը և նրանց մշակության յեղանակները (սպառ.) 10 »
5. Խ. Սվզալբեգյան — Հե՞ՍՀ Հողային Որենսդիրքը, բացատրական հարց ու պատասխաններով. մասնառաջին, աշխատ. հողդուրծություն (սպառ.) 40 »
6. Պ. Հեֆիմյան. — Թթենու մշակությունը 10 »
7. Պ. Հեֆիմյան. — Շերամի վորդը, նրա կերակրելն ու խնամքը 10 »
8. Խ. Ֆերիցյան. — Կաթնատնտեսության գործնական ձևոնարկ, մասնառաջին (64 նկ.) (սպառված) 1ռ. 50 »
9. Ն. Մելիք-Շահնազարյան. — Ծխախոտի մշակությունը (սպառված) 20 »
10. Ս. Ֆրիզլից. — Տասը պտղամ տնասնապահին 20 »
11. Խ. Ֆերիցյան. — Անհատական, թե՛ կոոպ. կաթնատնտեսություն 10 »
12. Զ. Հարություն. — Բատրակ, կնքիր պալմասագիր (չափածո) (սպառ.) 5 »
13. Մ. Թումանյան. — Շարքացանը և նրա նշանակութ. 15 »
14. Խ. Ֆեր-Ներսիսյան. — Ինչպե՞ս մշակել խաղողի այգիները (28 նկարով) (սպառ.) 35 »
15. Ֆերեսներս գեպի գուզ. — Անդրկովկասյան Ֆերկրային Կոմիտեի բանաձևը գյուղացիական հարցի մասին. Ս. Շաղուհյի նախաբանով (սպառված) 15 »

338.1

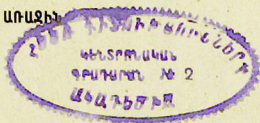
Հ. Ս. Խ. Հ.

ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ 1927—28 թ.
ԳՈՐԾՈՒՆԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀՈՂՊԼԱՆԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻՑ

Խմբագրությամբ Հ. ՓԻՐՈՒՄՅԱՆԻ

ՊՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1929

Գրառեպլար № 1763բ. Պատ. № 287 Տիրաժ 3000

Պտեհրատի յերկրորդ տպարան Յերևանում

**ՀՍԽՀ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱ-
ԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ 1927-28 Թ. ԳՈՐԾՈՒՆԵՅՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ**

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսությունն ընդհանրապես և գյուղատնտեսությունն ու անտառային տնտեսությունը յասանավորապես՝ հարըստահարված, քաղքայված վիճակումն են, չերբաշն ընդունեց Խորհրդային իշխանությունը:

Յոթ տարի Խորհրդային իշխանությունը նըվիրված են ՀՍԽՀ քաղքայված տնտեսությունը վերականգնելու գործին:

1927/28 գործառնական տարին կարելի բնորոշել վորպես գյուղատնտեսության վերականգնման վերջին տարին:

Թե ցանքսերի տարածությունը և թե տավարի, վոչխարի և այլ անասունների քանակը հասել են նախապատերազմյան չափերին:

Գյուղատնտեսության ապագա զարգացումը պետք է գնա նոր ուղիներով՝ ուժեղացնելով և լլեկտիվ տնտեսության ձևերը, վերակազմելով տնտես. լթյունն ալելի ռացիոնալ հիմունքներով, բարձրացնելով գյուղացու աշխատանքի արտադրողականությունը:

*
* *

ՀՍԽՀ վարելահողերի ընդհանուր տարածությունը 590.300 հեկտար են, վորից 1927 թ.

ցանքսերը կազմում ելին 321.700 հեկտար կամ $55,4\%$, այսինքն՝ շնայած սակավահողության, շնայած ագրարային գերբնակչության, վարելահողերի կեսը համարյա մնում է անմշակ, ցել կամ խամ:

Միայն տեխնիքական բույսերի՝ բամբակի և խաղողի շրջաններում մենք տեսնում ենք, վոր վարելահողն ավելի մեծ չափով ե ոգտագործվում. այստեղ ցանքսը կազմում է վարելահողի $70,6\%$ -ը: Բայց նույն բամբակի շրջանում հացահատիկը դեռ ցանքսերի մեջ գերազանց տեղ ե գրավում: Ղամարլի, Բեյուք-Վեդիի շրջաններում հացահատիկը կազմում է ցանքսերի $62 - 67\%$ -ը:

Այս բոլորն ապացուցում ե մեր գյուղատնտեսության հետամնացութունը:

321.700 հեկտար ցանքսերից 287.400 հեկտարը 1927 թ. զբաղված եր հացահատիկներով, 13.200 հեկտարը՝ բամբակով և միայն 3500 հեկտարը՝ ցանովի խոտաբույսերով:

Ըստ 10 տոկոսային վիճակագրական հետադատության, հարյուր տնտեսության հասնում եր.

Ընդամենը ցանքս	Լժկան անասուն
107,9 հեկտ:	149,2 գլուխ:

Յեղած տվյալների համաձայն, չափազանց քիչ ե և գյուղատնտեսական գլխավոր գործիքների քանակը:

Արոտալին գոտում մեկ տնտեսությունը մեռյալ ինվենտար ունի 56 ուռբլու, գարանանացի՝ 29 ուռբլու, աշնանացանի՝ 25 ուռբլու և բամբակային՝ 57 ուռբլու:

Պարզ ե, վոր վարելահողի 55,40/0-ով մշակվելու պատճառներից գլխավորը պետք ե համարել այն, վոր գյուղացիության չքավոր խավերը լծկանների և գութանների պակասութունն են դգում:

1926 թ. կատարված հետազոտությունը ցույց ե տալիս, վոր վարելահողերի չմշակված մասն ավելանում ե կուլակային ունեոր տարրերից սկսած գեպի միջակ և չքավոր տարրերը:

Այս հանգամանքը Հողժողկոմատի առաջատիպողական պահանջ եր դնում միջոցներ ձեռնարկել՝ գյուղի արտադրական ուժերի բարձրացման և գյուղի չքավորությանը արտադրության հիմնական միջոցներ հալթայթելու ուղղությամբ:

Դրա համար ել Գյուղբանկը, Հայգյուղկոոպի և Հողժողկոմատի հետ համաձայնեցրած ծրագրով, բաց ե թողել 5,528,500 ուռբլի վարկ, վորից բաշխվել ե. —

Անհատական տնտեսութ. . . 3.368.500 ո.

Խորհրդային » 563.800 »

Կոլլեկտիվ » 354.900 »

Գյուղ. կոոպերացիայի կենտրո-

նական կազմակերպ. 571.100 »

Պետհիմնարկներին 690.500 »

Այդ գումարներից 907.500 ո. բաշխված է արտադրական միջոցներ ձեռք բերելու նպատակով, վորից՝

Գյուղմեքենաների և գործիքների

համար 202.600 ո.

Տրակտորների և տրակտորի մա-

սերի համար 158.400 »

Հանքային պարարտանյութերի

համար 40.000 »

Սերմացվի և սերմվարկի համար 404.500 »

Գյուղ. ելեկտրոֆիկաց. » 102.000 »

Լծիկանների » 300.000 »

Հայաստանի սակավահող և հողացրված պայմաններում, չերբ ւ մեն մի փոքր տնտեսություն ունի առնվազն 4—6.ից մինչև 20 — 30 կտոր հողամաս, զփվար է սպասել, վոր արտադրական ուժերը զգալի չափով բարձրանան:

Գյուղատնտեսության մեքենայացումը, նրա արտադրության բարգավաճումը սերտ կապված է կոլլեկտիվացման հետ: Միայն մեծ տնտեսությունները կարող են շահավետ կերպով ոգտագործել բարդ մեքենաները և աշխատանքը րադիոնալ հիմունքներով կազմակերպել:

Կոլլեկտիվ տնտեսության զարգացմանը,

գյուղատնտեսական կոոպերացիային լայն աջակցութիւնն ցույց տալ՝ չեղել եւ Հողօրկոմատի յերկրորդ հիմնական նպատակը: Կոլլեկտիվ տնտեսութիւնների շինարարութիւնն ու ժեղացներու եւ խորացնելու նպատակով 1927/28 թ. կազմակերպւում եւ կոլլեկտիվ տնտեսութիւնների կենտրոն, վորի աջակցությամբ կոլլեկտիվ տնտեսության շինարարութիւնը գնում եւ արագ թափով: 1926—27 թվականին ութը կոլլեկտիվ տնտեսութիւնների դիմաց—1927/28 թ. ընթացքում կազմակերպւում են 75-ը, 1533 տնտեսութիւնից՝ ընդգրկելով 5712 շունչ, վորոնցից աշխատանքի ընդունակ են 3.533 հոգի: 1928/29 թվակ. սկզբում արդեն գյուղական տնտեսութիւնների 0,90/0-ն ընդգրկւած եր կոլտնտեսութիւնների մեջ:

Կոլլեկտիվ տնտեսութիւնների շինարարության ընթացքում մեծ ուշադրութիւն եւ դարձւած նրանց սոցիալական կազմի վրա: Ըստ կոլլեկտիվ տնտեսութիւնների կենտրոնի տվյալների՝ կոլլեկտիվ տնտեսութիւններն ունեն հետևյալ կազմը.

Զբաւորներ 81,40/0

Միջակներ 18,2 »

Ծառայողներ եւ ալլն 0,4 »

Կոլլեկտիվ տնտեսութիւններին հատկացւած

հողի ընդհանուր տարածությունը անցյալ տարի կազմում եր 3127 հեկտար:

Սոցիալիստական սեկտորի մյուս զգալի մասը կազմում են խ. տնտեսությունները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սոցիալիստական սեկտորի մյուս զգալի մասը են խորհրդային տնտեսությունները:

Հայաստանում խ. տնտեսությունները կազմակերպվել են յերկու, միանգամայն ավերակ, կալվածատիրական տնտեսությունների ու պետական ֆոնդի հողերի վրա: Այդ տնտեսություններում և հողամասերում կազմակերպված խ. տնտեսությունները կարելի չե ասել, վոր զուրկ են յեղել արտադրական միջոցներից: Այդ միջոցների տեսակետից անկազմակերպ տնտեսություններ լինելով, բնական ե, վոր նրանք չեյին կարող դուրսի սոցիալիստական վերակազմության գործում հարկ չեղած դերը խաղալ. — այն ե՝ այդ վերակազմության համար մատակարարել ցեղական անասուններ, տունկեր, սերմացու և այլն:

Բացի աննշան ագրիկուլտուր ազդեցություն ունենալուց, նրանց դերը չնչին ե լեղել նաև դուրստնտեսության ընդհանուր արտադրության մեջ: Այս հանգամանքը հարկադրել ե Հողօրդկոմատին հատուկ մտահոգության առարկա դարձնել խ.

տնտեսությունների արտադրական միջոցների և կուլտուրական ձեռնարկների զարգացման խրճիթները: Այս ասպարիզով, հաշվետու տարվա ընթացքում, Հողժողկոմատը մեծ նվաճումներ ե ունեցել:

Միքանի թվերով ծանոթանանք այդ նվաճումներին: Այսպես՝ Գյուղտրեստի ամբողջ գույքն առ 1 ը հունվարի 1928 թ. հավասար եր 670.206 ռ., վորից շենքեր և այլ կառուցումներ 242.477 ռ., մեռյալ ինվենտար 126.476 ռ., կենդանի ինվենտար 56.612 ռ. և մնացած մշակույթներ՝ 246.339 ռ.:

Իսկ առ 1-ն դեկտեմբերի նույն թվի՝ գույքըն արդեն հասնում եր 855.000 ռ.: Այս գումարի վեջ են մտնում 3 պանրագործարանների և մետաքսամանարանի արժեքները՝ 185.000 ռ.:

Այս վերջին գումարի հետ ի. տնտեսությունների գույքը հասնում ե 1.000.000 ռուբլու:

Այս գումարից Գյուղտրեստի սեփական կապիտալը կազմում ե 605.000 ռ., իսկ արժեքի մնացած մասն աճել ե ի հաշիվ վարկային կապիտալի (մոտ 400.000 ռ.), վորի համար Գյուղտրեստը վճարում ե տարեկան մոտ 25.000 ռ. տոկոս:

Խ. տնտեսություններին տված բանկային վարկերը տաբեց-տարի աճում են լայն չափե-

րով. այսպես՝ 1927 թ. խ. տնտեսություններին բացված ե յեղել 365.928 ո. վարկ, վորից յերկարատե՝ 154.206 ո., իսկ 1928 թ.՝ 655 557 ո., վորից յերկարատե՝ 550.119 ո.:

Այսպիսով, տեսնում ենք, վոր բանկային վարկերը յերկու տարվա ընթացքում համարյա կրկնապատկվել են: Այս վարկերի մի մասը գործադրվել ե խ. տնտեսությունների գույքն ավելացնելու վրա, իսկ մնացածը՝ ծառայել ե վորպես շրջանառության միջոց:

1928 թ. ընթացքում խ. տնտեսությունների ցանցը նույնպես փոխոթություն ե կրել. այսպես՝ Դյուղարեստի ցանցից հանվել ե խ. Ձ-ըդ տնտեսությունը և հանձնվեց Պետհամալսարանին: Դրա փոխարեն Դյուղարեստին միացվել ե Դիլիջանի տնտեսաբուծարանը: Բացի դրանից, կազմակերպվել են 3 նոր խորհրդային տնտեսություններ՝ Սեմյոնովկայում—Մեյդանի արոտների վրա, Յանըխում—Ալբիշայի մարգագետիններում ու աշնանից ձեռնարկվել ե Բասարգեչարի Ձող գյուղում սերմնաբուծական տնտեսության կազմակերպմանը վորը պետք ե մատակարարի հացահատիկների, կարտոֆիլի և խոտաբույսերի տեսակավոր սերմացուներ:

Առաջին 2 տնտեսությունները լինելու յեն կաթնատնտեսական-եղսպորտային տիպի: Դրանց

կից արդեն գոյություն ունեն որին տեղի պահ-
րագործարաններ:

Այս տնտեսություններից Սեմյոնովկայինը
կցվում է Դիլիջանի անասնաբուծարանին և այսպի-
սով կրելու յե յերկզոնյան տնտեսության բնույթ:

Այժմ տեսնենք, թե ընդհանուր գծերով ինչ
հիմնական աշխատանքներ են կատարվում խ.
տնտեսությունների մեջ՝ առանձին-առանձին:

Խ. 1-ին տնտեսություն. — 1. Տնկվել են խաղողի
նոր այգիներ 5 հեկտոր տարածության վրա:

2. Նոր այգիներից մոտ 3 հեկտար բարձ-
րացված է մետաղալարի վրա:

3. Հիմնական վերանորոգումն է կատարվել
գինեգործական բոլոր նկուղներում:

4. Այս գարնանը նոր այգիներ գցելու հա-
մար պլանտած է կատարված 3 հեկտարի վրա:

5. Տնտեսության նկուղներում և բանվորա-
կան բնակարաններում անց է կացված ելեկտրա-
կան լուսավորություն:

Խ. 3-րդ տնտեսություն. — 1. Կառուցված են՝ ա)
բաղնիք, բ) գոմ՝ 100 գլուխ տավարի համար,
գ) սառցարան՝ 1000 փութ տաքոդությամբ, դ)
մեկ սուն 4 սենյակից՝ բանվորների համար:

2. Գոյություն ունեցող շենքերը հիմնովին
վերանորոգված են:

3. Նոր այգիներ գցելու համար պլանտած ե արված 25 հեկտարի վրա:

4. Տնկված ե 11 հեկտար նոր այգի:

5. Գնված են կովեր՝ 16,000 ռուբլու, վորոնցից ստացված կաթը մատակարարվել ե քաղաքին՝ Հայգյուղկոոպի միջոցով:

6. Կադմակերպվել ե պտղատու ծառերի տնկարան ե կադմակերպման հենց առաջին տարին աճեցված ե 40—50.000 հզանազան պտղատու ծառերի տունկեր, վորպիսիք 1929 թ. աշնանից կարելի յե բաց թողնել ազգաբնակությանը: Կադմակերպված տնկարանը հետագայում տարեկան մատակարարելու յե մոտ 200.000 հատ, գլխավորապես կոնսերվի տեսակի պտղատու տունկեր:

7. Կատարված ե հողաշինարարություն 80 հեկտար տարածության վրա:

8. Գնված ե մեկ հատ «Խնտերնացիոնալ» տրակտոր:

Այս տնտեսության մեջ հետագայում կառուցվելու յեն բանվորական բնակարաններ, վորովհետև առանց այդ բնակարանների՝ աշխատանք շարունակելն անկարելի կլինի:

Լոռվա անասնաբուծաբան— 1. Կառուցվել են շենքեր. ա) գոմ՝ 100 գլուխ տավարի համար, բ) խոզանոց՝ 10 մայր խոզի բաժանմունքով, գ) բանվորական բնակարաններ՝ 6 սենյակից:

2. Մեկ վերստ տարածության վրա ջրմուղ եւ անցկացրված տնտեսության համար:

3. Գնված են կովեր 41.000 ռուբլու:

4. Կառուցված եւ նոր ելեկտրոկայան 12 ուժանոց:

5. Ձեռք եւ բերված արտասահմանից պանրագործարանի մեխանիզացիայի լրիվ սարքավորում:

Դիլիջան — Սեւյունովկայի անասնաբուժարան. —

1. ավարտված եւ որինակելի գոմի ներքին սարքավորումը եւ նրան կից կառուցված եւ չերկհարկանի մի շենք 8 սենյակից՝ կաթնատնտեսական լաբորատորիայի, թանգարանի, կարմիր անկյան, կաթի վերամշակության եւ այլ նպատակների համար:

2. Դիլիջանի տնկարանն ընդարձակված եւ եւ 3 հեկտարով:

3. Գերմանիայից ստացված եւ ալպյան 2 խոտհար մեքենա, վորոնք լեռնային մարգագետիններում տվել են հիանալի հետեւանքներ:

4. Սեւյունովկայում կառուցված եւ գոմ՝ 120 գլուխ տավարի համար:

5. Գնված են կովեր 41.000 ռուբլու:

Յանրիսի սնեստոբյուն. — 1. Կառուցված եւ մեկ գոմ՝ տավարի համար եւ մեկ վոչխարանոց՝ 500 գլխի համար:

2. Ձեռք են բերված 400 դլուխ ցեղական Բալբաս վոչխար: Անասնապահության կից այս տնտեսությունն մեջ լինելու չե ցեղական վոչխարաբուծություն, վորն ունենալու չե Միությանական նշանակություն:

Ահա ընդհանուր գծերով ահա աշխատանքները, վոր կատարված են խորհրդային տնտեսությունների մեջ 1928 թ. ընթացքում:

Թեթևակի համեմատությունն անցյալ տարվա ներդրումների հետ ցույց ե տալիս, վոր հաշվետու տարում դրանք մի քանի անգամ գերազանցել են անցյալ տարվանից: Այս ներդրումներն ապահովում են, վոր գալիք տարիներում խոշոր ագրիկուլտուր արժեքներ կստացվեն խ. տնտեսություններից, ինչպես, որինակ, ցեղական անասուն, տեսակավոր սերմ, պտղատու տունկեր և այլն:

1929 թ. աշնանը խ. 3-րդ տնտեսությունը կարող ե ազգաբնակչությանը տալ 50.000 պտղատու ծառատունկ, իսկ Դիլիշանը 1929 թ. դարնանից՝ 12.000 հատ: Սա նշանակում ե, վոր խ. տնտեսությունների ոժանդակությամբ կտնկվեն 320 հեկտար նոր պտղատու այգիներ:

Հաշվետու տարում խ. 1-ին տնտեսությունը ազգաբնակչությանը բաց ե թողել 3000 պտղատու ծառերի տունկ և 5000 արմատակալած լավ տեսակի խաղողի վազեր:

Դիրխանի անասնաբուծարանը բաց ե թողել
մոտ 30,000 թթենու տունկ և 20 գլուխ իորկ-
շիրի ցեղական խոզ:

Լոռվա անասնաբուծարանը տվել ե եքսպոր-
տի համար $11\frac{1}{2}$ տոնն շվեցարական ընտիր պա-
նիր: Սեմյոնովկայի գործարանը պատրաստել ե
133 ցենտներ չանախ պանիր և 11 ցենտներ
կարագ և այլն:

Այժմ համեմատական մի տախտակով ցույց
տանք, թե ինչ գումարներ են բաց թողնված խ.
տնտեսուկթյուններին 1927 և 1928 թ. թ. ըն-
թացքում:

Այս տախտակից (տես եջ16) յերևում ե, թե
ինչ հսկայական չափերով են աճել խ. տնտեսուկ
թյուններին բաց թողած միջոցները:

1928. թ. ծախսերի վրա պետք ե ավելաց-
նել նաև 3 պանրագործարանների արժեքը՝
143.400 ո. 05 կոպեկ:

Վերը բերած թվերը ցույց են տալիս, թե
ինչ թափով են առաջ զնում մեր կոլեկտիվ ու
խորհրդային տնտեսուկթյունները: Բայց և այնպես
պարզ ե, վոր մեր ընդհանուր գյուղատնտեսուկ-
թյան մեջ սոցիալիստական սեկտորը (կոլեկտիվ
տնտեսուկթյուններն ու խորհրդային տնտեսուկ-
թյունները) դեռ չափազանց թույլ ե և վոր
գյուղատնտեսական արտադրուկները դեռևս

**զանվում ե անհատական սնտեսությունների
ձեռքին:**

Խ. ՏՆՑԵՍՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐ	1927 թ.		1928 թ.		
	Ռ.	Կ.	Ռ.	Կ.	
Խ. 1-ին տնտեսու-					
թյուն	26.034	37	52.928	60	
Խ. 3-րդ տնտեսու-					
թյուն	53.961	36	140.192	38	
Հոռվա անասնաբու-					
ծարան	47.744	08	128.133	16	
Դիվիզանի անասնա-					
բուծարան	—	—	86.597	01	1927 թ. Դյուզ-
					աթի տի ցան-
					ցում չի յեղել:
Յանքի ֆերմա . .	—	—	31.374	34	Կողմակերպվել
					և 1928 թ.
Խ. 2-րդ տնտեսու-					
թյուն	33.860	—	2.865	—	1928 թ. փետր-
					վարից հանձն-
					ված ե Պետհա-
					մալսարանին:
Ընդամենը .	161.600	28	442.090	83	

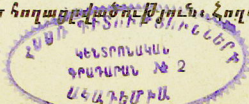
Պարզ ե, վոր այդպիսի հանգամանքներում
գյուղատնտեսության զարգացումը կախված ե այդ
անհատական տնտեսությունների մասս. յակնան

զարգացումից, ուստի կուլտանտեսությունների
և խ. տնտեսությունների զարգացման, նրանց
ցանցի լայնացման և ուժեղացմանը մեծ ուշա-
դրություն դարձնելով հանդերձ, անհրաժեշտ է
նաև հատուկ ուշադրություն դարձնել անհատա-
կան տնտեսությունների, հատկապես միջակ և
չքավ և տնտեսությունների զարգացման վրա:
Պետք է հնարավորություն ստեղծել, վոր դրանք
ամբալնդեն իրենց տնտեսությունները, իրենց
ներկա անասլահով և յերերուն դրությունից
դուրս գան ու կախում չունենան գուղի գանա-
զան կուլակալին տարրերից: Նրանք պետք է
գլուղատնտեսական հիմնական միջերջների և
հում նյութերի արտադրողը դառնան:

ՀՈՂԱՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գյուղատնտեսության զարգացման ուղղու-
թյամբ առաջին աշխատանքը, վոր պետք է կա-
տարվի, դա հողաշինարարությունն է: Համայնա-
կան հողատիրությունն, իր պարբերաբար հողա-
հավասարությամբ, յերկրում ռացիոնալ տնտե-
սություն վարելու անհնարին պայմաններ է
ստեղծել:

ՀՍԽՀ սակավահող պայմաններում, հողերի
տեսակների չափազանց տարբերության հետևան-
քով, ստեղծվել է հողաքրքրություն: Հողակտոր-

ների քանակը մի տնտեսութեան մեջ հասնում ե 20-ի և ավելի, իսկ ամեն մի կտորի տարածութիւնը հասնում ե միքանի տասնյակ քառակուսի մետրի: Միևնույն ժամանակ հողաշինարարութեան շինթարկված գլուղերում ամենալավ հողամասերը գտնվում են կուլակներէ և ունեւորներէ ձեռքում: Այս պատճառներով պարզ ե, վոր տնտեսութեան բարգաւաճումը, նրա աւցիոնալ հիմքերի վրա դնելը պահանջում ե առաջին հերթին նոր հողաշինարարութիւն, վորով կվերացվեն վերոհիշյալ թերութիւնները: Ներքին գլուղական հողաշինարարութիւնը պետք ե իրեն նպատակ դնի ըստ հնարավորութեան նվազեցնել հողացրվածութիւնը, առանձին հողակտորները մեծացնել: Այս կերպ հնարավոր կլինի տնտեսութիւնը մեխանիզացիայի յենթարկել, չքավոր տնտեսութիւններին տալ ավելի լավ հողեր և մոտեցնել հողամասերը տնտեսութիւններին՝ ավելի հեռու ընկած հողերը տալով կուլակային և ունևոր խավերին:

Բացի այդ, հողաշինարարութիւնը պետք ե զատեր կազմակերպվող կոլտնտեսութիւններէ հողերը, կատարեր նրանց հողաշինարարութիւնը՝ համաձայն ընդունված ցանքաշրջանացման ձևի:

Մի խնդիր ևս դրված եր հողաշինարարութեան առաջ:

Աշխատանքների ընթացքում այնպես պիտի կատարվեր հողաբաշխումը, Վոր ապագայում հնարավոր լինի առանց հիմնական փոփոխությունների ամբողջացնել չքավորության հողերը, յերբ նրանք ցանկանան կոլտնտեսության ձևերին անցնել:

Ահա այն նպատակները, Վորով ղեկավարվում էր Հողօրդկոմատն այս հաշվետու տարում հողաշինարարության ասպարիզում: Հաշվետու տարվա ընթացքում հողաշինարարության և հող ոգտագործության վերաբերյալ մշակված ու ներկայացված են ի հաստատություն և հայտարարված են հետևյալ որենսդրությունները:

1. Կոլլեկտիվ տնտեսությունների հողերը զատելու և միացնելու մասին:

2. Համայնական արոտների ոգտագործման կարգի և պայմանների մասին:

3. Պետական ամարային արոտների ոգտագործման կարգի և պայմանների մասին:

4. Գյուղերի հողոգտագործման և շինարարության մասին:

5. Հողաշինարարության ծախսերի վճարման մասին:

Հրատարակված որենքները կարգավորում են կոլլեկտիվ տնտեսությունների հողաշինարարությունը: Դրանք կարգավորում են նաև

գյուղական և սեփական արոտների ողորդութեամբ, վորով ապահովում ե յերկրի անասնապահութեան այդ գլխավոր ֆոնդը: Գյուղերի հատակագծման և շինարարութեան որենքները՝ կարգավորելով այդ հարցը, պարզելով տեղական մարմինների իրավունքները և պարտականութիւնները, կաշակցեն գյուղի ռացիոնալ շինարարութեան: Ընթացիկ աշխատանքներում հողաշինարարական վարչութիւնը ղեկավարել ե տարվա սկզբում կազմած և Հողժողովոմատի կողմէ գիւղի կողմից հաստատուած ծրագրով: Այդ ծրագիրը, վորը համաձայնեցված ե պրոֆմիութեան հետ, կոնկրետացնում ե ամեն մի տեխնիկի աշխատանքի տեսակը և քանակը՝ ապագայում տարաձայնութիւններից խուսափելու և ծրագիրը լրիւ կատարելու համար:

Բացի տարեկան տպերացիոն ծրագրից, հաշվետու տարում մշակված ե յոթնամյա ծրագիր՝ հողաշինարարութիւնը վերջացնելու և հնգամյա ծրագիր՝ հողաշինարարութեան, գաղթի և բնակեցման համար: Կատարված աշխատանքներից անհրաժեշտ ե հիշել:

1. Տրիանգուլիացիոն աշխատանքներ նախատեսված եր կատարել 111 կետում, իսկ կատարված ե 213 կետում: Ամեն մի կետը միջին հաշվով 56 ռուբլի ծախս պահանջեց՝ 100 ռուբլու դի-

մաց, վորպիսի գումար պահանջվում էր անցյալում:

2. Հողաօրհնարական օթխաօսագրեր. — Այս աշխատանքները կենտրոնացված էյին ՆՋմիածնի և Յերևանի գավառների թանգարժեք կուլտուրաների շրջաններում և լենինականի գավառում, վորտեղ բավական մեծ թվով գաղթականության հող է տրված:

Փամբակ-Լոռու, Նոր-Բայազեդի և Դարաղյազի գավառներում հողաշինարարական աշխատանքները տարվել են լեռնային մասում, ազգային փոքրամասնությամբ բնակեցված վայրերում:

Հողաշինարարութիւն կատարված է:

1927 թ. 1928 թ.

Անկյունաչափական արտոնկար	15,900	հեկտ.	18,000	հեկտ.
Մենզուլայով արտանկար	53,656	«	79,000	«
Միջկուղյա հողաշինարարութիւն	24,978	«	54,000	«
Արտոների բաշխում	81,376	«	60,000	«
Գյուղերի հատակագծում	3,667	«	9,000	«

Նույն տարվա ընթացքում առանձին տեղ է բռնել խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսութիւնների հողաշինարարութիւնը:

Խորհրդային տնտեսութիւններին նոր հողամասեր է բաշխված 3500 հեկտար և 5,000 հեկտարի վրա էլ հողաշինարարութիւն է կատարված:

Կոլեկտիվ տնտեսութիւնների գծով հողա

բաշխում ե կատարված 6248 հեկտար՝ 85 կու-
լեկտիվ տնտեսություններում, 27 կուլեկտիվ
տնտեսությունների մեջ կատարված ե հիմնական
հողաշինարարություն՝ տեխնիկների միջոցով,
միացյալին հող հատկացված ե հրահանգիչներին
և գյուղատնտեսների միջոցով:

Յ. Սփարապետյան արտոնների ոգտագործման կարգավոր-
ումը. — 1927 թ. արտոնների 52 տոկ. ը գտնվում եր
տեղական հասարակությունների ոգտագործման
տակ—ընդամենը 225.185 հեկտար, և 48 տոկ.-ը՝
208.852 հեկտարը՝ հարևան հանրապետություններից
յեկած քոչվորների տրամադրության տակ: Իսկ
1928 թ. տեղական բնակչությունը ոգտագոր-
ծում եր 265.197 հեկտար—58 տոկ. ը և քոչվորները
195.974 հեկտար — 42 տոկ.-ը: Այդպիսով համեմա-
տարար բարելավված են լեռնային անասնա-
պահական շրջանների արտադրյալ տնտեսության
պայմանները: Բայց պետք ե ասել, վոր Զան-
գեզուրի գավառը, ուր քոչվորների ձեռքին են
գտնվում արտոնների 75 տոկ.-ը, տեղական բնակ-
չությունը մեծ դժվարության մեջ ե գտնվում
այդ տեսակետից: Զանգեզուրի արտոնների
բաշխման ծրագիրը ե կազմված, վորն ապահովում
ե ինչպես կաթնատնտեսական արտելների,
նուլյայես և անասնապահ գյուղ-համայնքների
կարիքները: Քոչվորներին տրամադրվող մասը
կրճատվում ե մինչև 25 տոկ.:

Այդ ծրագիրը կիրադործվի 1929 թ. գարնանից:

4. Գաղթ լեվ բնակեցում.— Այդ նպատակի հարար նախատեսված եր հաշվետու տարում ծախսել 470,000 ո. 1926/27 թ. 380,000 ո. դիմաց:

Ժողկոմխորհի հաստատութեամբ Գյուղբանկի միջոցով այդ գումարները բաշխված են հետևյալ կարգով—

Ո՞ւ մ ե տ ր վ ա ծ	
1. Կումուլաններին	20.000 ո.
2. Լենինականի գավառին	53.000 »
3. Ն-Բալասղեղի գավառին	68.000 »
4. Եջմիածնի գավառին	90.000 »
5. Փամբակ-Լոռու գավառին	69.000 »
6. Զանգեզուրի գավառին	67.000 »
7. Յերևանի գավառին	50.000 »
8. Դիլիջանի գավառին	14.000 »
9. Դարալագյազի գավառին	5.000 »
10. Անվերադարձ ծախսեր և ապարատի ծախս ¹⁾	34.000 »
Ընդամենը . . 470.000 ո.	

Գյուղական շինարարութեան մեջ ՀողԺող-

1. Անվերադարձ ծախսեր հաշվում են դաղթականների տեղափոխման և ապարատի վրա տրված ծախսերը.

կոմատն ունեցել ե իր ղեկավար մասնակցությունը: Մի քանի շրջաններում այդ շինարարությունը կատարել ե Հողօդկոմատն ինքը, բնակվողների մասնակցությամբ: Այդ գծով հիմնված ե 8 գյուղ: Մինչե հաշվետու շրջանի վերջը կառուցված յե 350 շենք: Մի շենքի միջին արժեքը 300 ռուբլի յե, չհաշված բնակչության ծախսը, վորը տրամադրել ե շինարարական նյութերի տեղափոխության միջոցներն ու մասամբ նաև շինանյութը: Շինվարկի մյուս մասն անմիջապես ոգտագործել են գաղթականները ու հիմնել են 2 գյուղ: Գաղթի գծով հաշվետու տարում վարկավորվել ե մոտ յերկու հազար տնտեսություն: Նրանց տրամադրված վարելահողը հասնում ե 7000 հեկտարի: Հաշվետու տարում այս ասպարիզում աշխատող հողաշինարարական կազմը նախորդ տարվա համեմատությամբ ուժեղացված ե:

1926/27 թ. աշխատում եր 37 հոգի:

1927/28 թ. » » 49 »

Հողաշինարարության ծախսերը կազմում եյին 218.214 ռուբլի:

ԱԳՐԻԿՈՒԼՏՈՒՐ ԱՅԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի գյուղատնտեսությունն, ինչպես ասացինք, շատ հետամնաց ե: Տնտեսության այն ձևերը, վոր գոյություն ունեն մեզ մոտ, չեն

համապատասխանում ներկայի տնտեսական պայ-
մաններին: Դրանք չեն համապատասխանում
նաև բնապատմական պայմաններին: Մեր ցան-
քերի գերազանց մասը, ինչպես յերևում է
վերը մեր բերած տվյալներից, կազմում են
հացահատիկները (ցորեն, գարի), այն ել գլխա-
վորապես զարնանացան:

Պարզ ե,վոր անընդհատ, տարեց-տարի ցան-
նվող հացահատիկներն ուժասպառ են անում
հողերը և պակասեցնում բերքը:

Մյուս կողմից՝ մենք ունենք լեռնային
շրջաններ, ուր հացահատիկների ցանքը բոլորովին
ապահոված չէ և շարունակ տուժում է՝ կամ
կարկտից, կամ ցրտահարությունից: Այդ շրջան-
ներն անհամեմատ հարմար են կաթնատու ա-
նասնապահության համար. դաշտավարությունն
այստեղ պետք է ծառայի անասնապահության
կարիքներին, այսինքն՝ պետք է ցանվեն խոտա-
բույսեր, արժատապտուղներ: Հացահատիկները
վորոշ չափով պետք է տեղ բռնեն ցանք. շր-
ջանացման մեջ, բայց պետք է այնպիսի տեսակ-
ներ ընտրվին, վոր ավելի համապատասխանեն
տեղի պայմաններին:

Այդ հարցերով, նաև հողի ավելի կատարե-
լագործված ձևերով մշակելու և պարարտացման
խնդիրներով զբաղվելն անհրաժեշտ է՝ մեր

գլուղատնտեսութեան ապագա զորգացման, նրա բարգաւաճման համար: Այս ուղղութեամբ մեզնից պահանջվում է փորձառութուն, գիտական հետազոտութիւն՝ նախքան այս կամ այն բույսը մասնաշաղկանացնելը, նախ քան այս կամ այն տնտեսութիւններին մշակութեան վորևէ ձև առաջարկելը:

Հայտնի յէ, վոր Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների գլուղատնտեսութեան առաջ թափով զարգանալը գլխավորապէս փորձնական գործի զարգացման հետևանք է: Ամերիկան փորձնական գործի համար կանգ չի առնում տասնյակ միլիոնների ծախսի առաջ: Փորձնական գործը Հայաստանում սկսված է յերկրի խորհրդայնացման ուրից. մինչ այդ վոչ մի փորձնական հիմնարկութիւն չկար այստեղ:

Տարեց-տարի Հողօգտակումատը լայնացնում է հետազոտման աշխատանքները:

Ուսումնասիրվում է թէ հողը, թէ հողի մշակման զանազան ձևերը, թէ բույսերի նոր տեսակները: Տեսակավոր սերմացու ստանալու ուղղութեամբ մեծ աշխատանք է կատարվում մանրակրկիտ աշխատանք է տարվում տեսակավոր սերմնափորձահողամասերում, — լենինականի և ՆՇժիածնի փորձադաշտերում ու սելեկցիոն կայանում և այլն:

Հաշվետու տարում Հողօգտակումատը հիմնել

ե այգեգործական-գինեգործական կայան, վորով և մեր գյուղատնտեսութեան մեջ մեծ դեր խաղացող այդ ճյուղը նույնպես ապահովվում ե գիտական աշխատանքով: Նույն տարում հիմք ե դրվել բոտանիքական այգուն, վորի նպատակն ե ուսուսնասիրել թե մեր յերկրի վայրի բուսականությունը՝ նրանց մեջ պիտանիները հայտնաբերելու ու նրանց ոգտագործելու համար և թե ալլ յերկրների զանազան պիտանի և տեխնիքական բույսերը մեզ մոտ մշակելու հնարավորությունները:

Այսպիսով, 1927-28 թ. Հողժողովոմատին կից աշխատում են արդեն հետևյալ գիտական-փորձնական հիմնարկությունները.—

1. Նջմիածնի սելեկցիոն կայանը:
2. Նջմիածնի փորձագաշտը,
3. Լենինականի փորձագաշտը:
4. Տեսակավոր սերմնափոձնական բամբակի հողամասեր Նջմիածնում և Աղհամգավում: Ցորենի և այլն բույսերի՝ Նջմիածնում և Լենինականում:

5. Այգեգործական կայան — Յեհանում:
6. Յերևանի յերաժապահական կայան:
7. Բոտանիքական այգին:
8. Գյուղատնտեսական թանգարան:
9. Կողբի Ֆիլոբսերային կայան:
10. Սևանի լճակայան:
11. Ոգերևութաբանական ցանց:

12 Հանքային պարարտանյութերի փորձ-
նական ցանց:

Յերկար կլինե՞ր աչտեղ մեկ առ մեկ հիշել
այն բոլոր փորձերը, վոր ընթացիկ տարում
դրված են այդ հիմնարկություններում և վորոնք
գյուղատնտեսության զարգացմանը պիտի մեծա-
պես նպաստեն: Փորձադատերը վորոշում են
թե՞ մշակման վնճի ձևերն են ռացիոնալ, ուսու-
մնասիրում են վարի խորության նշանակութիւնը,
ցանելու ժամանակի նշանակութիւնը, վոռգման
շափը, ժամանակը, բույսերի հաջորդականու-
թիւնը և այլն:

Մեր պայմաններում բույսերի լավագույն
տեսակը վորոշելու համար կատարված են փորձ-
նական ցանքսեր, վորոնցինց՝

Եղմիածնի փորձադաշտում՝

Աշնան ցորեն	26	տոսակ
Աշնան գարի	6	»
Գարնան ցորեն	16	»
Գարնան գարի	23	»
Յեզիպոսցորեն	11	»
Սորգո	10	»
Հորի	31	»

Լենինականի փորձադաշտում՝

Աշնան ցորեն	47	»
Գարնան ցորեն	19	»
Գարնան գարի	18	»
Վարսակ	13	»

Շաքարի ճակնդեղ	23 տեսակ
Յեզիպատացու են	16 »
Կարտոֆիլ	10 »
Սորգո	3 »
Լոբի	13 »

Եղիածնի փորձնական հողամասում փորձվել են 23 տեսակ բամբակի սերմեր, Աղհամ-գալուչի հողամասում՝ 20 տեսակ:

Բացի այդ, զանազան շրջաններում՝ սկսած բամբակի շրջանից մինչև Յելենովկա-Յեզվարդ՝ թե՛ փորձադաշտերում և թե՛ առանձին հողամասերում զանազան պարար տանյութերի փորձեր են կատարված: Ընդամենը փորձեր են արված բամբակի վրա՝ 33 կետում, զարնան ցորենի՝ 18, ծխախոտի՝ 3, ճակնդեղի՝ 9, կարտոֆիլի՝ 3, խոտաբույսի՝ 10, աշնան ցորենի՝ 30: Վորպես պարարտանյութ գործ են ածված ցիանամիդ և այլ նյութեր: Թեպետ և փորձնական գործը մի տարվա գործ չե, այլ բազմաթիվ տարիների, այնուամենայնիվ արդեն վորոշ հաղթանակներ ձեռք են բերված այս ասպարիզում: Այսոր կարող ենք ասել, վոր Լենինականի փորձադաշտը Լենինականի շրջանի համար լուծեց շաքարի ճակնդեղի խնդիրը, ցույց տվեց, վոր Շիրջրանցքով վռնգվող տարածության և առհասարակ Շիրակի տափարակի համար աշնանացան ցորենի մշակութունը ձեռնտու չե, հայտնա-

բերեց, վոր գարու մի տեսակը, վոր մշակվում
է գարեջրի համար, Նենինականում տալիս և
շատ լավ վորակով հատիկ:

Համաձայն պրոֆ. Տախանովի հայտարարու-
թյան, այդ տեսակը, յեթե այստեղ լայն չափե-
րով մշակվի, վոչ միայն Միության գարեջրի
գործարանները կգնեն այն, այլ և մեծ քանակու-
թյամբ կարաահանվի արտասահման:

Զիմուացված, իհարկե, զանազան վնասատու-
ների դեմ աշխատանքներ տանելը: Մի կողմից
տարվում են հետադոտական աշխատանքներ, հալո-
նաբերվում են բույսերի վնասատուներ և
հիվանդություններ, նրանց զարգացման պաշ-
մանները, պայքարի միջոցները, մյուս կողմից՝
դեկավարվում է նրանց դեմ տարվող պայքարը:
Մանավանդ մեծ ուշադրություն է դարձված
բամբակի վնասատուների վրա: Այս առաջարի-
զում ահա յերկրորդ տարին է, վոր դրամական
միջոցներով ոգնության է դալիս Բամբակկոմը:

Հաշվետու տարում յերկու յենթակայան է
բացված Ղուրդուղուլիում և Վաղարշապատում՝
կահավորված լաբորատորիաներով, վորոնք կըն-
վում են թե՛ չոռ հիվանդությունն առաջաց-
նող միջատի և թե՛ այլ վնասատուների դեմ:

Հաշվետու տարում մեկ տոկոսային հետա-
դոտություն կատարվեց, վորոշելու, թե ինչ

չափով ե զարգացած բամբակի նոր հայտնաբերած «վիրտ» հիվանդութիւնը:

Խնչպես հայտնի չե, Թուրքիայում տարածված են բամբակի զանազան հիվանդութիւններ, վորոնք կարող են տարածվել նաև մեզնում՝ անտեղից ներմուծվող բամբակի միջոցով: Դրա առաջն առնելու համար Մարգարայում գործել ե մի առանձին կայան, վոր հետազոտել ե ներմուծվող բամբակները: Բամբակի շրջաններում ամառվա ընթացքում լայն աշխատանք ե տարված չոռի դեմ. այդ աշխատանքը ղեկավարելու համար աշխատում եյին 18 հրահանգիչներ: Լեռնային շրջաններում նախորոք կատարված հետազոտութիւնը ցույց տվեց, վոր մոտ 129.274 հեկտար տարածութիւն վարակված ե մկներով: Հոգժողկոմատի կողմից գարնանը պայքար կազմակերպվեց 77,123 հեկտար ցանքսերի վրա: Պայքարը հաջող չելք ունեցավ ե մկները զգալի վնաս չտվեցին ցանքսերին:

Այգեգործական կայանը, վորն ունի վնասատուների դեմ պայքարելու առանձին բաժին, իր ժամանակին հրահանգեց պայքար սկսել ե ցուցադրական պայքար մղեց հրահանգչական կազմի միջոցով: Կայանը այս տարի շարունակեց իր հետազոտութիւնը խաղողի վազի ամենավտանգավոր վնասատուի՝ ֆիլլոքսերայի դեմ,

վորը 1926/27 թ. հետազոտության ընթացքում հայտնաբերվել եր Դիլիջանի և Լոռի-Փամբակի գավառներում: Հաշվետու տարում հետազոտվեցին Ղամարվի և Աշտարակի այգիները. ֆիլոքսերա չհայտնաբերվեց:

Կարուկ միջոցներ են ձեռք առնված, վոր ֆիլոքսերան մուտք չգործի մեր գլխավոր այգեգործական շրջանները: Արգելված են ներմուծել կենդանի բույսեր, առանց այգեգործական կայանի թուլյության: Ղարաքիլիսայում հիմնված են Խոտահանման կամերա, վորով պետք են անցնեն ներմուծվող բույսերը:

Չնայած դեռ ֆիլոքսերա չկա, այնուամենայնիվ կայանը հիմնել են ամերիկյան վազի տնկարաններ, ուսումնասիրվում են դանազան պատվաստներ, վոր հնարավոր լինի տեղական վազը փոխարինել ամերիկյան վազով, չեթե ֆիլոքսերան տարածվի նաև մեզնում: Այդ նախապատրաստական աշխատանքի բացակայությունը Վրաստանում իր ժամանակին պատճառ չեղավ այնտեղի այգեգործության քայքայման և այգիների տարեց-տարի պակասելուն:

Այգեգործական կայանը ստացել են Ֆրանսիայից 26.000 մետր ամրիկյան վազեր՝ տնկարաններ կազմակերպելու համար:

Վորպեսզի վազերի հետ ֆիլոքսերան մեր
յերկիրը չներմուծվի, այդ վազերը մի սարով տըն-
կված են Ադրբեջանի ախտահանման տնկարա-
նում Սարայի կղզում. այս գարուն միայն նրանք
կտեղափոխվեն մեզ մոտ:

Տեղական տեսակի խաղողներ են պատ-
վաստված ամերիկյան վազերի վրայ:

Պարզվում է տեղական տեսակների բեր-
քատվածությունը: Խորհրդային 1-ին տնտեսու-
թյան այգիներում և անհատական այգեգործական
տնտեսությունների մեջ վազերի լավագույն տե-
սակները նշված են՝ նրանցից մատեր վեր-
ցնելու և կենդանի կոլեկցիա կազմելու համար:
Հողի նմուշներ են վերցված և ձմրան ընթաց-
քում քիմիական քննություն ե կատարվելու՝ վո-
րոշելու համար թե վճր հողերում ամերիկյան
վազի վճր տեսակն ավելի հարմար կլինի վորպես
պատվաստակալ:

Այգեգործական կայանի պտղաբուծական բա-
ժինը զբաղված է յեղել յերկրում տարածված
պտուղների տեսակները վոլոշելով և տարբեր
ըջանների համար նոր, լավագույն տեսակներ
գտնելու գործով: Նաև Կալիֆորնիայի ձևով մր-
գեր չորացնելու փորձեր են արված:

Նույն կայանի գինեգործական բաժինը կատա-
րել է տեղական գինիների քիմիական և մեխանի-
քական անալիզը և նկարագրել է այդ գինիները:

Ձանազան տեսակ խաղողներից առանձին գինիներ են պատրաստված թե՛ թունդ և թե՛ քաղցր՝ նրանց հատկութունները և արժեքը վորոշելու համար Գինիները արհեստականորեն հնացնելու փորձեր են կատարված:

Շերամ կայանի աշխատանքն ևս տարեց տարի մեծանում եւ Հաշվետու տարում կայանը քննության ե առել 60.495 տուփ շերամի սերմ, վորից խաթարվել ե 3148 տուփ: Աշտարակում, Ոշականում, Հրադանում կազմակերպված են շերամի ցուցադրական կերակրում: Կայանի տնկարանում պատվաստված են 200 զանազան տեսակի թթենիներ, պարզելու՝ թե նրանցից վորն ե ամենահարմարը մեր յերկրի պայմաններում:

Շիրամի լավագույնը վորոշելու համար կայանն արթնացրել ե 23400 դրամ զանազան ցեղերի սերմ: Քննված ե Բաղդադի և Յեվրոպայի ցեղերից ստացված թելը՝ նրանց միջին քանակը, կշիռը, թելի յերկարութունը, հաստութունը և այլ հատկութունները պարզելու համար: Փորձեր են կատարվում Բաղդադի և Չինաստանի տեսակների խառնուրդի վրա՝ ցեղը լավացնելու նպատակով:

Ողտեվուրաբանական ցանցը պատերազմի ընթացքում բոլոր վին վոշնչացել եր: Տարեց-տարի ցանցը վերականգնված ե և լայն սցված: Հաշ-

վետու տարոււմ նոր կայաններ են բացված տասն և մեկ կետերոււմ ու Լենինականի, Դարալագյազի եւ Յերևանի կայաններին նոր գործիքներ են մատակարարված: 154 կետեր են կազմակերպված՝ կարկտահարութիւնն ուսումնասիրելու համար:

Սեղանի լճակայանը 1927/28 թվականի ընթացքում շարունակել և իր աշխատանքները Սևանա լճի մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ՝ թե՛ զուտ գիտական և թե՛ գիտական-արտադրակ տեսակետից:

Բացի այդ, ուսումնասիրված են մի շարք ուրիշ լճեր - Ղանլը-գոլ, Ալա-գոլ, Ադր լիճ, Արփա-գոլ Պարզ լիճ, Գյոք-գոլ, Շաղդաշ և Գելին:

Այդ ուսումնասիրութեաները պետք ե պարզեն նշանց արտադրական հնարավորութեանները ձկնաբուծութեան տեսակետից: Այդ լճերում ուսումնասիրվում ե «Իշխան» ձուկը բազմացնելու հնարավորութեան հարցը, վորն ահագին տնտեսական նշանակութեուն կունենա մեզ համար, քանի վոր այդ ձուկը միայն Սևանի լճում կա և նա կարող ե ունենալ եքսպորտային խոշոր նշանակութեունը՝ արտահանվելով Յեվրոպա: Լճակայանին կից աշխատող ձկնաբուծարանը հավաքել ե 24.110.000 ձկնկիթ:

Ագրոոգնություն. — Յեթե գիտական-հետա-
գոտական հիմնարկութիւնները գյուղատնտեսու-
թյան զարգացման և բարելավման վերաբերմամբ
փորձառութիւն են հավաքում, ապա այդ փոր-
ձառութիւնն ու գիտութիւնը գյուղական մաս-
սայի մեջ տարածելու համար՝ գյուղում աշխա-
տող ուժեղ ագրոնոմիական կազմ ե հարկա-
վոր:

Մինչև խորհրդայնացումն այդ կազմը նույն-
պես բացակայում էր մեր յերկրում: Խորհրդայ-
նացումից հետո միայն տարեց-տարի այդ
ցանցը լայնանում և ամրապնդում է:

Ագրոկազմի նվաճումներից պետք է համա-
մարել գյուղացիութեան կողմից մեքենաների,
կատարելագործված գործիքների, խոտասերմերի,
տունկերի և այլն առաջադրած խոշոր պահանջը:
Ներկայումս համարյա բոլոր շրջաններում գո-
յութիւն ունեն ագրոկայաններ: Ագրոնոմների
ճնշող մեծամասնութիւնը բարձրագույն կրթու-
թիւնն ստացածներ են: Գավազրոկազմը.

	1926/27 թ.	1927/28 թ.
Գավազրոնում	8	9
Շրջագրոնում	35	36
Հրահանգիչներ	12	18

Բացի այդ, Հողժողկոմատի գյուղվարչու-
թյան մեջ աշխատում են վորակյալ մասնագետ-

ներ-տեսուչներ և աշխատանքները տեղերում ղեկավարողներ:

Ագրոպրոպագանդան տեղերում տարվում է զասախոսությունների, զրույցների, ցուցահանդեսների և եքսկուրսիաների միջոցով: Այդ գործում մեծ դեր են խաղացել ցուցադաշտերը և ցուցահողատասերը: Ցուցադրումը հանդիսանում է գլխավոր միջոցը՝ ագրոպրոպագանդայի:

Ցուցադաշտերը և ցուցահողամասերի ցանցը տարեց-տարի աճել է, ինչպես չերևում է ներքև բերած տախտակից:

Տարի	Ցուցադաշտ	Ցուցահողամաս	Վ Ո Ր Ո Ն Ց Ի Ց				
			Հացահատիկ	Տեխն. բույս.	Արմատա պտուղ.	Խոտաբույս	Այլք
1925/26	28	351	160	66	35	78	12
1926/27	30	502	110	196	64	117	15
1927/28	34	615	115	220	75	167	17

Նախորդ տարվա համեմատությամբ, ագրոպրոպաները հաշվետու տարում լրացված են ինվենտարով: Միայն հողբաժինների գծով աշխատում են մոտ 15 սերմագտիչ:

Բարելավված է շրջագրողների դրությոնը: Նրանք բոլորն ել ապահովված են փոխադրական միջոցներով: Ֆահավորմամբ համե-

մատաբար հարուստ են Յերևանի գավառի ագրո-
կայանները, դրանք բոլոր ել գտնվում են հատ-
կապես իրենց չորամազրված շենքերում, վորոնց
կից գտնվում են նաև փորձակայանները և ցու-
լանոցները: Դարալազյազի գավառում և Նոր-
Բայազեդում այս տեսակետից դուրթյունը միիթա-
րական չէ: Այնտեղ ագրոնոմները չունեն թե
ապրելու և թե աշխատելու տարրական հարմա-
րություններ, ինչպես, որինակ՝ Մարտու-
նու շրջանում և Քեշիշքենդում: Հաշվե-
տու տարում բոլոր մասնագետների հետ թե
գավառներում և թե կենտրոնում հավաքական
պայմանագրեր են կնքված:

Այնուամենայնիվ պետք է շեշտել, վոր դեռ
թե աշխատավածը և թե ընդհանուր պայման-
ները չեն ապահովում ագրոնոմիական դժվար
աշխատանքը և ագրոկազմը դեռ հոսուն վիճակի
մեջ է. ագրոնոմները հաճախ թողնում են իրենց
պաշտոնները:

Հայաստանի ընդհանուր լեռային պայման-
ները, ահադին արոտային ֆոնդը՝ 507,474 հեկ-
տար տարածությամբ, բարենպաստ պայմաններ
են ստեղծում անասնապահության համար: Այս
ամպարիզում մեծ աշխատանքներ կա կատա-
րելու, սակայն ուժեղ ֆինանսական բազայի

բացակայութիւնը խոչընդոտ և հանդիսանում և չի թույլ տալիս տեղերում անասնաբուծներուն նենալ, վորոնք անմիջապէս կ'որդանային դեկավարել այդ աշխատանքը: Հոգեփոփոխութեամբ կա միայն մեկ տեսուչ-անասնաբուծ վորն իհարկե, ի վիճակի չե լրիվ չափերով ընդգրկել այդ աշխատանքը:

Անասնապահութեան ռացիոնալ զարգացման համար խանգարիչ ե հանդիսանում նաև հացամթերքների սղթիւնը, վորը թույլ չի տալիս կրճատել այդ կուլտուրան հոգուտ կերաբուծսերի:

Հաշվետու տարում անասնաբուծական հետեւյալ աշխատանքներ են կատարված:

1. Յեղալին անասնաբուծութիւն Բացի կարակալայի և Դիլիշանի անասնաբուծարաններից, հիմնվել ե նաև Յանրխի անասնաբուծարանը՝ բալբաս տեսակի վոչխարաբուծարանով: Անասնաբուծարաններում տեղական կովերի կիթը հասցրված ե 13-14 ցենտների, լերը նույն տեսակի կովերը գլուղական տնտեսութեան մեջ՝ տալիս են մինև 6-7 ցենտներ:

2. Յուցադրական աշխատանքներ. — ա) ցուցադրական կերակրում կանգնակերպված եր բոլոր գավառներում, ցուցադրված ե ռացիոնալ կերակրում՝ համաձայն կովի քաշի՝ կերի մեջ մտ-

ցնելով Բագուկ, խտացրած կերեր (քուսպ)։ Վորոշված ե կաթի ինքնարժեքը՝ սովորական կերակրման և ռացիոնալ կերակրման պայմաններում։ Յուցադրական կերակրումը կիրառվել է 17 կետում։

բ) ցուցահանդեսներ յեվ մեցանակաբախու-
րյուններ

Յուցահանդեսներ յեղել են բոլոր շրջաններում. դրանք կապված են ցեղել բերքի տոնի հետ։ Կաթնատու կովերի մրցանակաբաշխութունն այս տարի ավելի լայն եր դրված, քան անցյալում և նկատի յեր առնված կաթի յուղի քանակը. կովերը գնահատվում եյին կաթի միջ պարանակվող յուղի տոկոսի համեմատ։ Հաշվետու տարում աչքի ընկնող կաթնատու կովերն առաջին անգամն ե, վոր գրանցվում են գավառային ցեղական զբքում։ Մրցանակ են ստացիլ 45 կով և 10 վոշխար։

գ) Հաշվետու տարում Ստեփանավանի յերկամյա դպրոցում շարունակվում եյին աշխատատանքները. այստեղից դուրս են գալու պատրաստված կաթնատնտես-վարպետներ։ Բացի այդ, յեղել լեն կարճատե կուրսեր՝ անամնապահ հովթյան-մեկամսյա և յերկու տեղ ել մեկամսյա մեղաբուծական կուրսեր, Այդ կուրսերը լսել են 90 հոգի։

դ) Բեղմնակայաններ դեռ քիչ կան մեր գավառներում, չնայած վոր պահանջը շատ մեծ է: Ընդամենին աշխատել է 5 կայան՝ 7 ցուլով:

Լենինականի գավառն այդ բացը լրացնելու համար հիմնել է ցուլաբուծարան, վորտեղ խնամվում են ընտրովի հորթեր՝ ցուլեր ստանալու համար:

Զոոտեխնիքական աշխատանքները վորոշ հաջողություններ են ունեցել. այսպես՝ 1927/28 թվականին, 2811 տնտեսություն խոտացանություն է կերառել: 215 տնտեսություն խոտահարքը և արոտը պարարտացրել է գոմաղբով: 35 տնտեսություն բարեկտրգել է գո՛լերը, 3 տընտեսություն անցել է ռացիոնալ կերակրման:

ԱՆԱՄՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Անասնապահության զարգացումը սերտ կապված է անասնաբուժական գործի հետ:

Միայն լրիվ և ուժեղ անասնաբուժական ցանցը կարող է ապահովել անասնապահությունը՝ պայքարելով ժանտախտի և ուրիշ թե՛ հպիդեմիկ և թե՛ անհատական հիվանդությունների դեմ: Թեև յերկու տարի առաջ արդեն հիմնված են 18 անասնաբուժական կետեր, այնուամենայնիվ միջին թվով գավառներում աշխատել են 9-10 անասնաբուժ: Դրա պատճառն այն է, վոր

Միության մասշտաբով այդ մասնագետների պահանջը շատ մեծ է ու մեր պայմաններն ել չափազանց դժվարին են:

Հիշատակության արժանի յե, վոր թեև ծրագրված էր և նախատեսված, ինչպես ասացինք, միայն 18 կետ, բայց տեղերն այս հարցում ընդառաջ գնալով, բացել են 28 կետ:

Վոր գլուղացիությունը նույնպես գնահատում է արդեն անասնաբուժության նշանակությունը, դրան ապացույց կարող են ծառայել հետևյալ թվերը:

1925/26 թ.	անցել են անասնաբ. ամբ.	10.000 գլ.
1926/27 թ.	« « «	16.000 »
1927/28 թ.	« « «	40.000 »

Մեր անասնապահությունը դրսից լեկած համաճարակներից ապահովելու համար նախատեսված է կազմակերպել սահմանային կարանտինային գոտի: Այդ գոտին հաշվետու տարում ևս լրիվ կազմակերպել անհարկն է յեղով, վորովհետև տեղերում հարմար շենքեր չկան և ապա չնայած հրավիրված էին 8 անասնաբուժ, բայց մինչև տարվա վերջը հինգը հեռացան, չնայած աշխատավարձի բարձրացման:

Կարանտինային գոտին վերջնականապես ազմակերպելու համար հատուկ հարմար շենքեր

կառուցելու հարց դրվեց: 3 կետերում շենքերի կառուցումն արդեն ավարտվում է:

Բնակչության առողջապահությունն ապահովելու համար սպանդանոցները նույնպես գրտնվել են անասնաբուժական հսկողության տակ:

Բժշկական քննություն է կատարված 25.000 գլուխ խոշոր յեղջերավորի, 80.000 գլուխ մանր և 2.000 գլուխ խոզի վերաբերմամբ: Նույն հրակողությունը յեղել է և անասունների շուկաներում: Այս տեղերում քննված է 30.000 գլուխ խոշոր, 60.000 գլուխ մանր և 2.000 գլուխ ուրիշ անասուններ:

Անասնաբուժական գիտությունը տարածելու համար բացի դասախոսություններից և զրույցներից, հրատարակված են չորս մատչելի գրքույք — Ժանտախտի և մյուս համաճարակային հիվանդությունների մասին:

Կարելի է ասել, վոր անասնաբուժական աշխատանքներում գլխավոր տեղը բռնում է քոչվոր անասունների վերահսկողությունը: Սա է Ժանտախտի տարածման գլխավոր աղբյուրը:

Հաշվետու տարում գործում էին 28 անասնաբուժական հսկիչ կետերը, վորոնցով անց է կացել 127.000 գլուխ խոշոր յեղջերավոր, 866.000 գլուխ վոշխար ու այծ և 16.650 գլուխ ուրիշ անասուններ: Ընդամենը հաշվետու տա-

բում աշխատում եյին 48 հոգի անասնաբույժներ
և բուժականներ:

Պայքար ժանգալիսի դեմ

Հիվանդություններից ամենավտանգավորը, ահագին վնասներ հասցնողը, ընդհանրապես Անդրկովկասում և մասնավորապես Հայաստանում հանդիսանում ե ժանտախտը: Տարեց-տարի դրա դեմ ավելի ու ավելի ուժեղ պայքար ե մղվում, բայց և այնպես դա մեծ ավերածություն ե գործում:

Հաշվետու տարում Միութենական մասշտաբով վերոշված եր արմատական պայքար մղել ժանտախտի դեմ և հակաժանտախտային սիճուկով բոլոր՝ յերկու տարեկանից բարձր տարիքին մասսայական սրսկում կատարել:

Արդեն նախորդ տարվանից Յերևանում սկսվել եր անասնաբուժական-բակտերիոլոգիական ինստիտուտի և նրան կից հակաժանտախտային սիճուկի կայանի կառուցումը: Այդ անհրաժեշտ եր, վորովհետև պետք եր սիճուկով ապահովել յերկիրն: Միության մյուս հանրապետությունների կայանները չեյին կարող բավարարել այդ մեծ պահանջը:

Մասսայական սրսկումներն սկսվեցին մարտի վերջերին և շարունակվում են նա և այս տա-

րի: Սրսկուժը ծրագրված է վերջացնել չերկու տարում:

Առ 1-ը հոկտեմբերի 1928 թ. Դիլիջանի գավառում, վորտեղից սկսվեց կամպանիան, համաձայն ստացված տվյալների, սրսկված է 95.000 գլուխ, վորոնցից, սրսկումից հետո, սատկել է 1120 գլուխ, այսինքն՝ $1,3\%$:

Հուլիսի 15-ից սրսկումները սկսվեցին նաև Փամբակ-Հոռու գավառում, ու առ մեկն հոկտեմբերի սրսկված է 84.000 գլուխ: Այդպիսով՝ առաջին հերթին ապահովված են այն գավառները, վորոնց ավելի չեր սպառնում ժանտախտը և ուր կար արդեն գտարցուն ցեղական անասուն:

Բացի ծրագրային այդ աշխատանքից, հակա-ժանտախտային պայքար է տարվել տարվա ընթացքում նաև այն տեղերում, ուր հայտնաբերվել է ժանտախտը:

Ժանտախտով վարակված կնտեր յեղել են.

Փամբակ-Հոռու գավ.	15 կետ սրբսկ.	է 25.449 գլ.
Նոր-Բբլագեդի գավ.	5 » »	4.670 »
Դիլիջանի գավ.	3 » »	4.421 »
Զանգեզուրի գավ.	28 » »	18.637 »
Դարալագյազի գավ.	2 » »	514 »
Եջմիածնի գավ.	1 » »	469 »
Յերևանի գավ.	4 » »	507 »

Հնդամենը 54.667 գլուխ տավար, վորոնցից սատկել ե 1730 գլուխ, կամ՝ 3,1⁰/₀-ը: Մատկածները այդ համեմատաբար բարձր տոկոսը բացատրվում ե նրանով, վոր հաշվետու տարում ժանտախտի հետ զարգացած եր և «պիրոպլազմոզը», տավարի մալարիան, վորով բռնված եր և լեռնային մասը:

Բացի ժանտախտից և վերը հիշված «պիրոպլազմոզից», հայտնաբերված են և ուրիշ վարակիչ հիվանդություններ, վորոնցից սիրբախտով հիվանդ ե յեղել 442 գլուխ, սատկել ե 327 գլուխ. սրսկում ե կատարված այդ հիվանդության դեմ 2272 գլխի վրա: Մյուս հիվանդությունները մեծ ծավալ չեն ունեցել:

Ինչպես տեսնում ենք, անասնապահության զարգացման զլխավոր խոչընդոտներից մեկը տավարի հիվանդություններն են, մանավանդ վարակիչները: Ժամանակին գտնել հիվանդության բուժը և միջոցներ ձեռք առնել, վոր նա չտարածվի— ահա գլխավոր խնդիրը: Իսկ դրա համար հարկավոր են անասնաբուժներ, վորոնց թիվը չափազանց քիչ ե Միութենական մարշալքով: Դրա համար ել հաշվետու տարում աշխատանքներ տարվեցին՝ Անասնաբուժական Ինստիտուտ բանալու համար Անդրկովկասի մարշալքով: Վորոշվեց այդ Ինստիտուտը բանալ

Յերևանում՝ Հողժողովուրդի կից: Առաջին կուրսը բացվեց այս աշնանը: Հողժողովուրդը նրան տրամադրեց իր բակտերիոլոգիական ինստիտուտը, լաբորատորիաները և կսբինեսաները, իսկ հանրակացարանի համար՝ իր նախկին շենքը:

Անասնապահության մեջ առանձին տեղ ու դեր ունի ծիաբուծությունը: Մինչև հիմա Հայաստանում ձին մեծ դեր չեր խաղում գյուղատնտեսական աշխատանքների մեջ. Բայց գյուղատնտեսության ինտենսիֆիկացիան, բամբակի, ծխախոտի, ճակնդեղի, կարտոֆիլի ոռոգիոնալ կուլտուրան պահանջում ե շարքացան և միջշաքային վար, վորը հնարավոր ե ձիան քարշով միայն Բացի այդ, մի շարք բարդ մեքենաներ, ինչպիսիք են շարքացանը, հնձող մեքենան, խոտհար մեքենան նույնպես հաշված են ձիու համար և լավ չեն բանում, յեթե դրանց լծում են չեզներ կամ գոմեշներ: Այդ բոլորը մեր առաջ դնում ե ձիաբուծության զարգացման հարցը:

Հարկավոր ե ունենալ խոշոր և ուժեղ ձիերի կադր, վորը միայն կբավարարի գյուղատնտեսական աշխատանքներին: Միևնույն ժամանակ նա վորոշ չափով կծառայի նաև յերկրի պաշտպանության նպատակներին՝ հարկ յեղած դեպքում ծառայելով Կարմիր Բանակի կառիքներին:

Տեղական ձիերը փոքր են և թույլ: Բացի

այդ, իմպերիալիստական պատերազմի ընթացքում չափազանց պակասել է դրանց թիվը: 1927 թ. յեղած ձիւները կազմում եյին նախապատերազմյանի 68,7⁰₀-ը միայն: Ձիւերի բարելավման համար հիմնված է ձիաբուծարան, վորը տարվա սկզբում տեղափոխվեց Յերեանից Կարակալա, ուր նրան տրամադրվեց բավարար շենքեր և հողամասեր: Խաթարման յենթարկվեց սկզբնական կազմը, վորը, հավաքված լինելով առաջին տարիները, վոչ վորակով, վոչ հասակով չեր համապատասխանում դրված նպատակին: Ռուսաստանի ձիաբուծարաններից զնվեցին նոր հովատակներ և հաշվետու տարում ձիաբուծարանի կազմը 1926/27 թվի հետ համեմատած՝ ուներ հետևյալ պատկերը:

Տարի	Հովատակներ	Ձամբիկներ	Վ. ու ռ. ն. ց. ի. ց.			
			Ձտար-յուն	Բար-ձրա-բյուն	Կիտա-բյուն	Տեղտ-կան
1926/27	2	22	3	2	17	6
1927/28	4	86	10	3	72	45

Պետական ձիաբուծարանի հովատակները հաշվետու տարում ամառը ուղարկված եյին գավառները՝ բեղմնավորման կամպանիայի: Բեղմնավորման կետեր բացված եր 6 տեղ: Բեղ-

մնավորված ե 770 զամբիկ: Բացի այդ, Նոր-Բա-
յազեդի գավառում կար հինգ հովատակ, վոր
բերված հիշն արտասահմանից՝ կոռպերացիայի
գծով և հանձնված ելին գավառին: Դրանցով բեղ-
մնավորված ե ևս 75 զամբիկ:

Այս կամպանիային մասնակցել են և տեղա-
կան ձիյերից ընտրված հովատակները, ըն-
դամենը 17 գլուխ:

Բացի այդ, չերկու կետում բացված ելին
արհեստական բեղմնավորման կայաններ, վորոնք
տվեցին շատ մեծ արդյունք և միանգամայն
զրավեցին բնակչության վստահությունը: Այս-
պիսով, այս տարվա կամպանիային մասնակցել
են 36 հովատակ, բեղմնավորված ե արհեստա-
կան ձևով 270 զամբիկ և բնական ձևով 750,
ընդամենը՝ 1020 գլուխ:

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Անտառների ընդհանուր տարածությունը
356.000 հեկտար ե, վորոնցից հատկապես ան-
տառը բռնում ե 291.000 հեկտար, իսկ 65.000-ը
անտառալին բացուտներ են: Անտառային տըն-
տեսությունը 1927/28 թվականին բաժանված
եր 11 անտառապետությունների, վորոնցում աշ-
խատում ելին 28 մասնագետներ, 20 հոգի տեխ-
նիքական պերսոնալ, 29 ավագ և 181 կրտսեր
անտառապահներ:

Ինչպես մյուս ճշուղերը, նույնպես և անտառային տնտեսությունը քաջալսված վիճակում եր: Անտառչինարական աշխատանքներն անցյալում շատ չնչին են յեղիլ, իսկ շինարարված անտառներն ել ալնպիսի վիճակի ելին հասցրված, վոր հարկավոր եր նոր հետազոտություն և նոր շինարարություն, ապա թե վոչ, լեղած անտառներն ել կվոչնչանային:

Մինչև 1927/28 թիվը հետազոտված և անտառչինարարական աշխատանքներ ելին կատարված 214.933 հեկտար տարածության վրա: 1927/28 թ. անտառչինարարական աշխատանքները շարունակվում ելին. աշխատում ելին 13 հոգի հողաչափներ և անտառապետներ:

Շինարարված ե Դիլիջանի անտառապետության մեկ մասը, հետազոտված ե Զանգեզուրի անտառապետությունը 49.794 հեկտար տարածությամբ և տեղական նշանակություն ունեցող անտառները՝ 4.900 հեկտար:

Այսպիսով, 1928/29 տարվա սկզբին արդեն ուսումնասիրված ե անտառների 76⁰/₀-ը:

Հաշվետու տարվա անտառչինարարական աշխատանքների մեջ պետք ե հիշել նաև անտառների և դյուղացիական հողարածիւնների սահմանների վորոշումը, վորը միշտ պատճառ ե դառնում թյուրիմացությունների և անտառի

քայքայման: Այդպիսի աշխատանքներ կատարվել են Շամշադինի, Կոթիգեղի, Դիլիջանի, Ղարաքիլիսայի անտառապետություններում: Տեղական վարչական մարմինների, Հողժողովուրդի և գյուղացիության ներկայացուցիչներից կազմված հատուկ հանձնաժողովը շրջում էր անտառի և գյուղերի միջև սահմանները վորոշելու համար: Հանձնաժողովի արձանագրության հիման վրա հողաչափները դնում են նշանները և կազմում հատակագծեր:

Անտառչինարարական աշխատանքներն ապահովում են անտառների ապագա ոացիոնույ ոգտագործումը, նրանց պահպանումը: Բայց, ինչպես ասացինք, ՀՍԽՀ-ի անտառներն այն դրության մեջ են, վոր հարկավոր է մտածել նրանց վերականգնման մասին, այսինքն՝ անտառաբուծական աշխատանքների մասին:

Դրա համար անհրաժեշտ էր ունենալ անտառաչին տնկար սններ, վորոնց կազմակերպմանը և ձեռնարկվել էր դեռ 1926/27 թ.: Այդ ժամանակ հիմնվեցին Լոռվա, Ղարաքիլիսայի, Ծաղկաձորի, Յերևանի և Արագածի տնկարանները: 1927/28 թ. հիմնվեցին Իջևանի և Զանգեզուրի տնկարանները: Յեղած տնկարաններից 200.000 հատ տունկեր տեղափոխված են անտառների բացումները և 80.000 հատ տունկեր բաշխված

ե ազգաբնակչությանը և հիմնարկություններին:

Անտառի բնական աճմանն աջակցելու համար կատարված են համապատասխան աշխատանքներ (հերկ և ցանքս տեղում) 2 900 հեկտարի վրա և անասուններից ապահովելու համար յերկաթայարով ցանկապատված և 10 կիլոմետր յերկարությամբ անտառ՝ Ղարաքիլիսայի և Լոռվա անտառապետություններում:

1926 թվին զատված են տեղական նշանակություն ունեցող 12.546 հեկտար անտառները: 1927/28 թ. դրանք ուսումնասիրված, նկարագրված են և դրանց վերաբերմամբ ոգտագործման ծրագիր է կազմված:

Հաշվետու տարում վերջացրած է նաև Ղարաքիլիսայի ու Դիլիջանի անտառապետությունների շենքերի կառուցումը: Առաջիկա հնգամյակում պետք է կառուցվեն մյուս անտառապետությունների համար համապատասխան շենքեր և կորպուսներ՝ անտառապահների համար:

Անտառային օրենսդրություն. — 1927/28 թ. վերանայված է գոյություն ունեցող օրենսդրությունը, վորը չէր նախատեսում տեղական նշանակություն ունեցող անտառները և վորի մի շարք հոդվածներն արդեն չէին համապատասխանում նոր պայմաններին:

Մշակված են նաև նոր հրահանգներ՝ անտառանյութ հալթայթելու վերաբերյալ:

Նույնպես հաշվետու տարւոյ վերաքննւած եւ անտառանյութի սակագինը՝ ժողտնտիսորհի առաջարկութեամբ: Կատարւած հետազոտութեանն ապացուցեց, զոր հաճարենու սակագինը, որինակ, չափազանցւած է:

Մշակվեց նոր սակագին: Վորը ներկայացւած է ԺԿՊ-ին ի հաստատութիւն:

Հողօգտակոմատի անտառային վարչութիւնը հաշվետու տարւում տարել է նաև անտառանյութի հայթայթման գործը Դիլիջանի և Իջևանի անտառապետութիւններում: Անտառապետութիւնների այդ աշխատանքն ունի մեծ նշանակութիւն՝ անտառային տնտեսութեան համար (ուստի աշխատանքն ունի մեծ նշանակութիւն), ուստի այդ աշխատանքները ապագայում պետք է ավելի ընդարձակվեն և ընդգրկեն՝ մանավանդ մինչև հիմա դեռ ձեռք չտված, անմատչելի անտառային մասսիվները (որինակ՝ Մարցի անտառապետութիւնը):

1927/28 տարւոյ վերջւոյ ԺԿՊ առաջարկեց հրատապ պատրաստել 7.000-10.000 խոր. մետր վառելիքայտ: Այդ աշխատանքը տարւում է Ախթալայի, Կոթիգեղի, Մարցի և Ղարաքիլիսայի անտառապետութիւններում:

Անտառների հետզհետե կարգավորումը բարձրացնում է և անտառային տնտեսութեան յե-

կամուտը: Այսպես անտառներից յեկամուտ ե
ստացված 1926/27 թ.—269.676 ռուբ. իսկ
1927/28 թ. 350.139 ռ.: Ծախսեր յեղել են
1926/27—211.963 ռ., և 1927/28 թ.—330.403
ռուբ.: Պետք է ի նկատի առնել, վոր հաշվետու
տարվա ծախսերի մեջ մտնում են 127.092 ռ.
հիմնական ներդրումները ու դա չպետք է հա-
մարել ծախս: Ուրեմն՝ անտառները հաշվետու
տարում փաստորեն մաքուր յեկամուտ են տվել
147.000 ռ., այսինքն՝ մեկ հեկտար անտառին
50 կոպեկ:

ՍԵՐՄԱՆՄԱՆ ԿԱՄՊԱՆԻԱՆԵՐ

Գարնանացանի կամպանիան

Մինչև այժմ նկարագրված աշխատանքները
կազմում են ՀԺԿ հիմնական աշխատանքները,
վորոնց նպատակն է գյուղատնտեսություն զար-
գացման համար բարենպաս պայմաններ ստեղ-
ծելը:

Բացի այդ, Հոլոփողկոմատի, փորպես գյու-
ղատնտեսություն զեկավար մարմնի, վերա ծա-
նրացած եր նաև այս տարվա թե գարնան և
թե աշնան սերմանման կամպանիաների գործը:

Սերմանման ծրագրված կամպանիան նոր
յերևույթ է խոր. Հանրապետությունների մեջ:
Առաջին փորձն եր, վոր կատարվեց այս տարի:
Գարնանացանի կամպանիայի ծրագիրը կազմելու

համար Հողօրդկոմատն ունեւր մի կողմից՝ Միու-
թյան բարձրագույն որդանների վորոշուհները,
մյուս կողմից՝ Հայաստանի գյուղատնտեսության
պայմանները ցանքսերի ներկա դրությունը, Վեր-
ջինս տալիս եր հետեյալ պատկերը:

Հացահատիկների տարածությունը դեռ չի
հասել նախապատերազմյան տարածության: Տեխ-
նիքական բույսերի (բամբակի և ծխախոտի)
ցանքսերը կրճատման տենդենց են ցույց տալիս
1926 թ. հետ համեմատած: 1927 թվականի հա-
մար հետեյալ պատկերն ունենք:

Հացահատիկները ընդարձակվել են $6,8\%$,

Տեխնիքական բույսերը պակասել են $15,5\%$,

վորոնցից բամբակը պակասել է $17,3\%$:

Այլ բույսերը (կարտոֆիլը) ավելացել են
 $5,8\%$:

Միաժամանակ նախապատերազմյան դրու-
թյանը չի հասել և լծկան անասունների բանակը:
Մինչդեռ արտադրող անասունների քանակն ար-
դեն կազմում են նախապատերազմյանի $97,3\%$ -ը,
այնինչ լծկան անասունները 1927 թ. կազմում
եյին միայն $85,6\%$:

Հաշվետու տարվա գարնանացանի կամպան-
յան ձգտում եր ցանքսերի տարածությունն
ընդլայնել: Դրա համար գյուղացիական տնտե-
սություններին պետք եր ժամանակին մատակա-

լարել սերմացու, մեքենաներ, գործիքներ ու լծկաններ, կամ այլ քաշող ուժ:

Ղեկավարվելով յեղած դիրեկտիվներով, պետք եր միջոցներ ձեռք առնել արտադրական ուժերի բարձրացման՝ կոոպերացման և կոլլեկտիվացման ծավալման ուղղությամբ:

Այս բոլորից բխում եր և կամպանիայի ծրագիրը:

1. Յեղած կոլլտնտեսությունների ուժեղացումը և նորերի կազմակերպմանն աջակցելը:

2. Ցանքսերի, մանավանդ տեխնիքական բույսերի, ընդլայնումը:

3. Կուլտուրաների բերքատվության բարձրացումը:

4. Կերարույսների տարածության լայնացումը, վորն անհրաժեշտ ե թե անասնաբուծության զարգացման և թե դաշտային կուլտուրաների բերքատվության բարձրացման համար: Գարնան սերմանման կամպանիայի կազմակերպման և դեկավարման համար ԺԿՍ վորոշմամբ արտակարգ լիազորություն ե արվում Հողօգոկոմ ընկ. Ա. Յերզնկյանին: Գավառային և շրջանային լիազորներ նշանակվում են համապատասխան գործկոմների նախագահները, լիազորներին կից կազմվում են հանձնաժողովներ՝ վարկային, գյուղ-կոոպերացիայի, ջրային վարչության և ագրո-

նոմիական կազմակերպության ներկայացուցիչներին:

Լիազորության առաջին աշխատանքը չեղավ՝ զանազան կուլտուրների ցանքսերի տարածութեան վերոշումը և դրանց՝ ըստ գավառների բաշխումը:

Նկատի առնելով, Վոր գարունն անսպասելի ուշ սկսվեց, դրա համար ամեն ջանք թափվեց, Վոր ցանքսերի 1927 թվի տարածություններն պահպանվի, համեմատաբար, ավելի ընդարձակելով տեխնիքական բույսերի, կարտոֆիլի և ցանովի խոտերի տարածությունը:

Գլխավոր կուլտուրաների համար վերոշվեց հետևյալ տարածությունները, վորոնք բերված են ներքևի աղյուսակում: Նույն աղյուսակն ամփոփում է և փաստորեն կատարված ցանքսերը: Խնչպես տեսնում եք, ցանքսերի տարածությունը ծրագրված էր 237,155 հեկտար, 1927 թվի 230,760 հեկտարի դիմաց: Բայց փաստորեն ցանված է 248,773 հեկտար, ըստ կենտվիճվարի տվյալների:

Այս տարածությունները վորոշելիս՝ նկատի չեն առնված նաև ջրաշինարարական աշխատանքները: Առաջարկված էր Զրանտեսության Վարչութեանը շուտափութ վերջացնել Եջմիածնի ջրանցքը և Խորվիրապի ջրհանը: Գյուղբանկին

Կուլտուրաների անունը	Տարածությունը հեկտարներով		
	1927 թ. ցանքերը	Ծրարված էր 1928 թ. ցանել	Փաստորեն ցանված է 1928 թ.
Յարեն	120.410	122.950	122.692
Գարի	69.315	70.045	70.687
Կարտոֆիլ	8.640	10.055	9.873
Խտարույսեր	3.530	5.125	4.384
Բամբակ	12.210	14.445	14.722
Ծխախոտ	480	530	541
Բասաան, բանջարանոց և այլ բույսեր	16.175	14.005	26.174
Յերկորդական հացա- բույսեր			14.714
Ընդամենը	230.760	237.155	248.773

առաջարկված էր յերկու ջրհան մեքենաներ դնելու համար վարկ տալ՝ վարկային ընկերութուններին: Շնորհիվ ձեռք առնված այդ միջոցների, 1928 թ. գարնան վառոգվող վարելահողն ավելացավ 1.509 հեկտար, Վորից 965 հեկտար տվեց Այլը լիճը:

Միևնույն ժամանակ նախատեսվեցին նաև հեղեղի դեմ պայքարելու աշխատանքները: Շնորհիվ ձյունառատ ձմրան, պիտք էր մեծ

Ֆեաաներ սպասել հեղեղներից: Դրանց առաջն առնելու համար Զրաչին Տետեսության Վարչությանը բացվեց 100,000 ռ, վարկ:

Զնայած ձեռք առնված միջոցներին, աչնու-ամենաչնիվ հեղեղները վորոշ ֆեաա հասցրին գյուղացիության: Այսպես՝

Յերեանի գավառում	1,755 ռ,	սահմաններում.
Եջմիածնի »	20,580 »	»
Ն. Բայազեդի »	1,500 »	»
Փամբակ-Լոռու »	17,330 »	»
Դարալագյազի »	19,615 »	»

Ընդամենը . . 198,045 ռուբլու:

Ցանքսերի հնարավոր տարածությունները վորոշելուց հետո պետք եր միջոցներ ձեռք սռնվել, վոր այդ ցանքսերը փաստորեն արվեն, մանավանդ յերբ ձգտում կար, վոր ցանքսերը լայնացվեն միջակ և առանձնապես չքավոր տընտեսություններում և կոլտնտեսություններում:

Պետք եր պարզել սերմացվի և մեքենաների պահանջը, կատարել նրանց նպատակահարմար բաշխումը:

Հողժողկոմատի տվյալներով չքավորության սերմացվի պահանջը հասնում եր՝ ցորեն... 200,000 փ., իսկ գարի — 20,000 փ.:

Վորոշված եր այդքանը հայթաթել. մասամբ սերմացու ներմուծելով, մասամբ ել պա-

ըննավորման ցորեն տրամադրելով, վորը չբավորական տնտեսությունները կկարողանային փոխանակել տեղական սերմացվի հետ:

Բացի այդ, պետք էր ներմուծել և խոտաբույսերի սերմեր:

Պետք է ասել, վոր նախատեսված ծրագիրը չհաջողվեց լրիվ կատարել:

Ցորեն, ալյուր ու գարի հաջողվեց ստանալ և բաշխել գավառներին ընդամենը 29 վագոն, վորից գարի՝ հինգ վագոն: Խնչ վերաբերում է խոտաբույսերի սերմերին, հայթաթումն ունի հետևյալ պատկերը.

	Պահանջը կիլո	Բավարարված է կիլո
Առվույտ	24.805	11.884
Վիկ	16,806	13.257
Շամբալա	14.000	1.939
Յերեքնուկ	811	797
Ճակնդեղ	1.167	809
Կորնզան և այլն . .	12.502	442

Վերը բերած քանակությունից դուրս՝ բամբակացան տնտեսություններին բաշխված էր 2,249 տոնն (140,000 փ.) ցորեն և 1,212 տոնն բամբակի լավագույն սերմ:

Բացի սերմացվից, տեղերին բացված երկարճատի սերմվարկ—160,000 ու հացաբույսերի համար և 10,130 ու, կարճատի ու 17,870 ու, յերկարատի վարկ՝ խոտաբույսերի համար:

Մեքենաների պահանջը և բավարարումը յերևում ե ներքև բերած տախտակից. այստեղ ել հնարավոր չեղավ պահանջը լրիվ բավարարել:

	Պահանջը	Բավարարված ե
Գուլթան	1.503	970
Փոցիս	115	146
Կուլտիվատոր	281	219
Շարքացան	89	103
Քամհար մեքենա . .	274	248
Այլ մեքենաներ . . .	47	32

Պետք ե շեշտել այն ևս, վոր սերմանման կամպանիայի համար մեծ խոչընդոտ հանդիսացավ Քոլագերանի մոռ յերկաթուղու գծի հեղեղից փչանալը:

Նկատի ունենալով լծկանների սակավությունը, — թեև այդ նպատակով ել նախատեսված եյին վարկեր, վորի մասին կխոսենք հետո, — միջոցներ եյին ծրագրված, վոր յեղած տրակտորներն ոգ-

տագործվեն մաքսիմալ չափերով: Հայդլուդկոռպին առաջարկված էր անմիջապես վերջացնել վերանորոգող արհեստանոցների կահավորումը (բաց էր թողնված վարկ 28,250 ու.) և անցել տրակտորների վերանորոգման: Այդ աշխատանքին մասնակցելու էր կանչված նաև Անդրավտոպրոմտորգի Յերևանի արհեստանոցը: Տեղերը հատուկ մասնագիտական հանձնաժողով էր ուղարկված՝ քննելու տրակտորների դրուժյունը, վերացնելու կազմակերպչական և այլ թերությունները: Պահեստի մասերի և վառելանյութի հայթայթումն ապահովված էր: Ընդամենը կար 206 տրակտոր, բայց նրանցից մոտ 30⁰/₀-ը հնացած և աշխատանքի համար համարյա անպետք էյին: Աշխատում էին 145 տրակտոր:

Լծկանների համար բացված էր 100,000 ու, յերկարատև վարկ, վորը բաշխված էր,

Յերևանի գավառին	30,000 ու.
Եջմիածնի	» 23,500 »
Լենինականի	» 8,000 »
Փամբակ-Լոռու	» 9,000 »
Դիլիջանի	» 8,500 »
Ն.-Բալաղեղի	» 7,500 »
Դարալազյազի	» 5,000 »
Զանգեզուրի	» 6,500 »
Մեղրիի	» 2,000 »

Նկատի ունենալով կերի սակավութիւնը, մանավանդ ձմեռվա յերկարության պատճառով, չքավոր տնտեսութիւնների համար վարկ եր բացված:

Լենինականի գավառին 3,000 ո.

Ն. Բալազեզի » 5,500 »

Բացի այդ, վարի ժամանակ հայթայթված եր և բաշխված 180 վագոն խոտ և $33\frac{1}{2}$ վագոն քուսպ, բացի 24 վագոն բամբակի սերմի կեղևից, վորը հայթայթել ու բաշխեր եր Հայ-բամբակկոմը:

Չնայած ձեռք առած միջոցներին, գավառներում, ըստ տեղեկութիւնների, կերի պակասից կոտորվել ե ընդամենը մոտ 1,500 գլուխ խոշոր անասուն և 33,410 գլուխ մանր յեղջուրավոր անասուն:

Ինչպես վերը շեշտեցինք, սերմանման կամ պանիան անց եր կացվում գլխավորապես չքավորությանն ոգնելու թեքումով և կոլեկտիվիզացիան ուժեղացվելու շնորհիվ:

Կոլտնտեսութիւններին բացված եր առանձին վարկ, վորն ըստ գավառների կազմում եր.

Յերեանի գավառ 25,400 ո.

Լենինականի » 25,200 »

Դիլիջանի » 11,500 »

Խոտորջուրի կամուռնային 5,000 »

Ընդամենը . . . 66,850 ո.

Զբաղորությանը վարկեր բացված ելին համապատասխան վարկային ընկերությունների միջոցով. բաշխված է ընդամենը 74,800 ու. Վարկային ընկերությունների հիմնական դրամագլուխն ուժեղացնելու համար բաց եր թողնված 63,200 ու.:

Բացի ցանքսերի տարածությունը լայնացնելուց, սերմանման կամպանիան նպատակ եր դրել նաև բերքատվությ շնը բարձրացնել:

Հրահանգված եր տեղերին կարգի բերել յեղած սերմազտիչները և դրանք մաքսիմալ չափերով ոգտագործել: Ծրագիր եր կազմված ցանքսերը հանքային պարարտանյութերով պարարտացնելու վերաբերմամբ: Պարարտանյութերի համար վարկ եր բացված 20,000 ու., վորից՝ 10,000 ու. կոլլեկտիվ և 10,000 ու. խորհրդային տնտեսություններին:

Գյուղացիական տնտեսություններում պարարտացված է 660 հեկտար բամբակի ցանք:

Գարնան սերմանման կամպանիան, վորպես առաջին փորձ, ունեւ իր թերությունները, վորոնք պետք է վերագրել զլխավորապես այդ աշխատանքին տեղերի անպատրաստ լինելուն, յերկաթուղագծի փչանալուն և հալթալթման գործի դժվարություններին:

Այնուամենայնիվ, ինչպես տեսանք, գարնա-

նացանի կամպանիան հաջող անցավ գերազանցելով ցանքսերի այն քանակին, վոր նախատեսված եր ծրագրով, բացի խոտաբույսերից, վորոնց սերմացուն պակաս եր: Ինչ վերաբերում ե կոլլեկտիվ տնտեսութուններին — դրանց գարգացումն ուժգին թափով առաջ գրաց:

Առնամաղի կամպանիան

Աշնանացանի կամպանիայի նախապատրաստական աշխատանքներն սկսվեցին հենց գարնանը:

Ծրագիրը կազմվել եր հետևյալ հիմունքներով.

1. Աշնանացանը Հայաստանում անհամեմատ ավելի քիչ ե տարածված, քան գարնանացանը. այդ տարբերութունն աչքի չե ընկնում մասնավանդ այն շրջաններում, վորտեղ տարածված են հացահատիկային կուլտուրաները. որինակ՝

Լենինականի գավ. աշնանացան 1585 հեկտ. գարնանացան՝ 81184 հեկտ., Նոր-Բալաղեի գավ. աշնանացան 1887 հեկտ., գարնանացան 38900 հեկտ.:

Այնինչ չեղած փորձերը թե Լենինականում և թե Նոր-Բալաղեի գավառներում ապացուցում են, վոր այստեղ շատ հաջող կարող են զարգանալ աշնանացան ցորենների վորոշ տեսակները:

2. Աշնանացան կուլտուրաները (բացառապես ցորենը և գարին) բամբակագործական շրջաններում հանդիսանում են վորպես բամբակի հետ մրցող կուլտուրաներ և, ուրեմն, այդ շրջաններում չպետք է աջակցել նրանց լայնացման, այլ միայն տեխնիկայի ռացիոնալ կիրառմամբ՝ բարձրացնել նրանց բերքատվությունը:

3. Աշնան կամպանիան պետք և նկատի ունենալ վոչ միայն անմիջապես աշնանացան կուլտուրաները, այլ և առաջիկա դարնանացանի համար նախապատրաստական աշխատանքները, այսինքն՝ ուշ աշնան ցել անելը դարնանացանի համար, գոմաղբը դաշտ տեղափոխելը, կերի պաշարի ֆոնդ կազմակերպելը՝ դարնան համար և այլն:

4. Ուժեղացնել կոլտնտեսությունները:

Ղեկավարվելով այդ հիմունքներով՝ հետևյալ ծրագիրն եր մշակվել աշնանացան կամպանիայի համար:

1. Աշնանացանքների քանակն ընդունել 90,000 հեկտար. Ցացքների տարածությունն ընդլայնումը կատարել վոչ ի հաշիվ տեխնիքական բույսերի և այդ բույսերը մշակող շրջանների, այլ ի հաշիվ դարնանացան հացահատիկի և խամթողած հողերի:

2. Նկատի առնելով, վոր դարնանը սերմաց-

վի պակասության պատճառով հնարավոր չեղավ նախատեսված տարածությամբ խոտաբույսեր մշակել, աշնանը առվույտ և կորնգան ցանել, վորի համար Հայգյուղկոոպին հանձնարարել հալթալթել 16,000 կիլո կորնգանի և 13,000 կիլո առվույտի սերմ:

3. Աշնանացանը ընդարձակելու համար Լենգավառ և Նոր-Բալագեդ ներմուծել ցրտադիմացկուն ցորեն—«земка» և «кооператорка» 2,500 ցենտներ:

Բացի այդ, տեղերում պատրաստել աշնան սերմացու:

4. Վարը ժամանակին կազմակերպելու համար ծրագրվել էր նախ տրակտորները վերանորոգել, ընդարձակելով վերանորոգման արհեստանոցների ցանցը և նորից 10 տրակտոր ստանալ: Այնուհետև ծրագրվել էր կոլտնտեսություններին և չքավոր տնտեսություններին լծկաներ հալթայթել: Ծրագրվել էր նաև ուժեղացնել վարձակալաները և սերմագտիչ գումակները՝ ցանքերին գործնական ռզնություն ցույց տալու համար:

5. Գարնան կամպանիայի համար նախատեսվեց: 1. կազմել կերի Ֆոնդ—300,000 փութ խոտ, վորը հանձնվեց Հայգյուղկոոպին և Գյուղտրեստին: 2. Ուժեղացնել գարնանացանի համար աշնանավարի աշխատանքները, հանձնարա-

բելով Հայգյուղկոռալի բանմբակսեկցիալին, վոր նա բամբակի շրջաններում այժմյանից կոնտրակտացիայի կամպանիա սկսի, ապահովելու 3,500 հեկտարի վար բամբակի համար: Համաձայն այդ ծրագրի կազմվեց նաև Ֆինանսավորման ծրագիր՝ 437,000 ռ. սահմաններում՝ հետևյալ ստորաբաժանումներով:

1. Տեսակավոր սերմացու գնելու .	37.000 ռ.
2. Տեղերում սերմացու պատրաստելու	90.000 »
3. Խոտաբույսերի սերմացու . . .	20.000 »
4. Վերանորոգման արհեստանոց . .	38.000 »
5. 10 տրակտորի գնում	40.000 »
6. Լծիկաններ ձեռք բերելու . . .	130.000 »
7. Կերի պաշար պատրաստելու . .	100.000 »
8. Վարձակալանների ուժեղացման .	18,000 »
<u>Ընդամենը</u>	<u>473.000 ռ.</u>

Պարզ է, վոր աշխանացանի տարածության ընդլայման գուղընթաց պետք էո ձեռք առնել միջոցներ նաև բերքատվության բարձրացման ուղղությամբ: Այս ստպարիզում մեր գլխավոր նպատակը պետք երչիններ այս կամպանիայի ընթացքում սերմագութիչներն ու շարքացանները լայն չափով ոգտագործելը:

Դառնալով աշխանացան կամպանիայի հետևանքներին, պետք է ընդգծել, վոր տեղերում կամպանիան թույլ է տարվել, վոր հասարակա-

կան և կուսակցական մարմիններն ակտիվ մասնակցութիւն կոչված չեն լեղել: Այս հանգամանքը մանավանդ լաչքի յե ընկնում բերքաւորութիւն բարձրացման աշխատանքների ասպարիզում, ուր շատ չնչին աշխատանք և կատարված: Յեղած սերմազօրիչներն, ինչպես և շարքացանները լրիվ չեն ոգտադործված:

Յերկրորդ.—Թեև ընդհանուր առմամբ ցանքերի տարածութիւնն նախատեսվածից ավելի չեր, բայց աշնանացանն ընդարձակվել երամբակադործական շրջաններում, ուր դա ցանկալի չեր, մի հանգամանք, վոր բացասաբար, կանդրադառնա բամբակի ցանքերի վրա:

Յերրորդ.—Չսպած, վոր առվույտի սերմ կար, ախուռամենախիվ վոչ սիտեղ աշնանն առվույտ չի ցանված:

Արտաքին պատճառներից պետք ե հիշել, վոր -

1. Հնարավոր չեղաւ ներմուծել տեսակավոր ցորենի սերմացու՝ Լենինականի և Նոր-Բայազեդի գավառների գամար:

Այս աշնանն առաջին անգամ ՀՍԽՀ հացահատիկների կոնտրակտացիա կերաւվեց:

«Խլեբսուդոզի» հետ պայմանն եր կնքված կոնտրակտացիայի լինթարկելու 1,000 հեկտար շարքացան և 2,000 հեկտար շաղացան ցանքեր:

Հնարավոր լեղավ պայմաններ կնքել 1,450 հեկտար շաղացանի և 450 հեկտար շարքացանի: Կոնտրակտացիոն պայմաններ կնքված են գրելավորապես կոլտնտեսությունների հետ:

Աշնանացան կամպանիայի հաջողություններից գիտավորը պետք է համարել կոլտնտեսություն շինարարություն զարգացումը:

Կոլտնտկենտրոնի տվյալների համաձայն, ոգոստոսից մինչև նոյեմբեր կազմակերպված և մտքոված է կենտրոնի ցանցը 21 կոլտնտեսությունները:

Բացի այդ, Նոր-Բայազեդի լիազորը հայտնում է, վոր կազմակերպված են 17 կոլտնտեսություններ՝ 490 տնտեսություններից, իսկ Փամբակ-Լոռու՝ 12 կոլտնտես. 209 տնտեսություններից:

Կոլլեկտիվ տնտեսություններին սերմացու և գործիք-մեքենաներ հայթաղվել է բավարար չափով:

Ըստ Կենտվիճվարի տվյալների, աշնանացանը 1927 թ. բռնում է 95,548 հեկտար, նախատեսված էր, ինչպես ասացինք, այն հասցնել 90,000 հեկտարի: Վարկավորման ծրագիրը նույնպես կատարված է համարյա լրիվ:

Ինչպես վերն ասացինք, 473,000 ռ. նախահաշիվ էր. կազմված: Համաձայն կամպանիայի

ծրագրի վարկ և տրված 447,000 ռ., վորից լծկաններ ձեռք բերելու՝ 100,000 ռ., սերմվարկի՝ 90,000 ռուբլի, խոտասերմերի՝ 16,900 ռ., գյուղատնտեսական ինվենտարի՝ 58,000 ռ., կերի պաշար պատրաստելու՝ 40,000 ռ., տրակտորների վերանորոգման՝ 49,000 ռ., վերանորոգման արհեստանոցի՝ 38,000 ռ., վարձակալանների ուժեղացման՝ 18,000 ռ., ֆնացել և առանց ոգտագործման տեսակավոր սերմի համար—37,500 ռ.:

*
* *

Վերջացնելով Հողօրդկոմատի 1927/28 թվականի գործունեության համառոտ նկարագիրը, պետք է ասենք հետևյալը.

Գյուղատնտեսության զարգացումը պահանջում է ուժերի և միջոցների լարվածություն: Այն մեծ աշխատանքների համեմատությամբ, վոր կանգնած են մեր առաջ, հնարավորությունները շատ սակավ են:

Նախ Հողօրդկոմատի մասնագիտական կազմը քիչ է. որինակ՝ այնպիսի մեծ նշանակություն ունեցող գյուղատնտեսական մի ճյուղ, ինչպիսին է անասնապահությունը, սպասարկվում է միայն մեկ մասնագետով, այնինչ, որինակ, ԲՍՖՆՀ, Վչագմալի գավառում, ուր կա միայն 100,000 կով (մեզ մոտ 200,000-ից ավելի է) գոտեխնիքական կազմը հասնում է 80 հոգու:

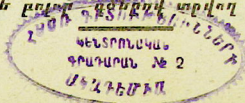
Հողփողկոմատը չունի բամբակագործության մասնագետ: Գյուղվարչությունը, վերը պետք է ղեկավարի հասարակական ագրոնոմիան, կենտրոնում չունի համապատասխան մասնագետ-վորն անմիջապես տանե այդ աշխատանքը, ուստի և կապը տեղերի հետ թույլ է և պատահական:

Նույնը նկատվում է նաև տեղերում (գավառներում): Չկան վորակյալ մասնագետներ, գոնե այն ճյուղի վերաբերմամբ, վորը տվյալ գավառում պետք է լինի գերիշխողը: Ամբողջ աշխատանքն ընկնում է գավազրոնոմի և շրջապրոնոմր վրա: Պարզ է, վոր ագրոնոմր չի կարող մասնագետ լինել բոլոր ճյուղերում, վորի պատճառով և գործը տուժում է:

Կադրերի սակավությունը չի լրացնում նաև մեր կոոպերացիան: Հայդյուղկոոպի ագրոկազմը հայվում է միավորներով: Նույնիսկ կոլտնտկենտրոնն իր աշխատանքի գերազանց մասը տա-նում է շրջապրոնոմների միջոցով:

Զափազանց թույլ է և փորձնական գործը: Տարեց-տարի բաց թողնվող զուամրները չեն համապատասխանում փորձնական գործի եյա-կան պահանջներին:

Ներկայումս, իբրեւ մեր առաջ զրկած է գյուղատնտեսության վերակազմության և բերքա-տվության բարձրացման հարցը, պետք է առա-վել ուշադրությունն յիբրեւ գյուղատնտեսության կարիքներին՝ ուժեղացնելով թե՛ մասնագետների կազմը և թե՛ բոլոր ագրոնոմի տրվող միջոցները:

16. Հայաստանի Կոմիտեի սահմանափակ կուսակցության
կենտրոնական Կոմիտեի Ձորագոյ Պլենումի Բա-
նաձեւերը (սպառված) 15 »
17. Ռ. Արմենյան. — Սոյոր յկոյրաւոր անասուն-
ների ժանտախտը (սպառվ.) 15 »
18. Հ. Ազատյան. — Գյուղատնտեսական բանվորութ.
և միջազգ. կոմիտեի ստական շարժումը (սպառ.) 40 »
19. Ն. Խան-Աղյան. — Ուղեցույց արդիւնավետ խողա-
քութութեան 15 »
20. Յերգիւնացոյ. — Հավաքութ. և նրա ոգւտն. (սպ.) 20 »
21. Ս. Դանելեւ. — Լավ և ուշ, քան յերբեք (ազրո-
պիյես) (սպառված) 20 »
22. Կ. Կ. Մելիք-Շահնազարյան. — Կտավատը և կա-
նեփը (սպառ.) 20 »
23. Ս. Լուկաշիւ. — Անդրկովկասի տնտեսական դրու-
թյունը (սպառ.) 15 »
24. Հրահանգ Հայաստանի Խ. Ս. Հանրապետության
անտառներից փայտեղեն բաց քողելու համար
(սպառողական)
25. Պրոֆ. Ա. Պ. Գալանթար. — Կաթնատու կովի կերակր. 30 »
26. Ս. Ս. Յրիճոնոյ. — Ինչու պետք է ցելը շուտ անել 15 »
27. Ս. Բակուց. — Դաւուստի վիկը (ազրո-պատմվածք) 15 »
28. Ս. Բակուց. — Կարտոֆիլի մշակությունը 20 »
29. Լ. Սուբբոսիւ. — Կովի դատը (ազրո-պիյես) 20 »
30. Կ. Կ. Մելիք-Շահնազարյան. — Տիգկանեփ (սպառ.) 5 »
31. Իս. Յեր-Ներսիսյան. — Պտղատու ծառերի փաստա-
տուններն ու հիվանդութիւնները 25 »
32. Խ. Ավագլեկյան. — Գյուղի հողաշինարարութ. 20 »
33. Արագի. — Տրակտորը (ազրո-պատմվածք) 15 »
34. Յալազի. — Սորհրդավոր տրտունջներ ազրո-դրուց 15 »
35. Խնկո-Ապեր. — Գյուղատնտ-անասնաբույժը և իր
ազրո-դրույցը 20 »
36. Ս. Յրիգոյիւ. — Տասը պատգամ անասնապահին
(ը. տպագր.) 20 »
37. Մ. Խանգազյան. — Մեղվարծութեան գործնական
ձեռնարկ (սպառված) 60 »
38. Արամայիս Յերգեկյան. — Մեր գյուղատնտեսու-
թեան հերթական խնդիրներէց (սպառված) 40 »

134

A $\frac{I}{4255}$

39. Ս. Արամայան.— Գուժան, թե՛ արոր (սպա) 30 »
40. Վ. Բոյկով.— Այժն աղքատի կոճը և (սպա) 5 »
41. Իս. Յեր-Նեբրսայան.— Գոմաղբը 10 »
42. Ի. Կուզնեցով.— Լենինը և գլուղացիութունը 30 »
43. Ա. Մուսեղյան.— Անտառը պետք և հաշվով կտրել 5 »
44. Իս. Յեր-Նեբրսայան.— Ինչպես պատվաստել պլու-
ղատու ծառերը 10 »
45. Ա. Բակունց.— Պոտորջուրի կոմունան 30 »
46. Հ. Ազատյան.— Յեռադաշտից դեպի սոցիալիզմ՝
կոոպերացիայի վրայով 1 ռ. 50 »
47. Վ. Ս. Միխայլով.— Տավարի վարակիչ հիվանդու-
թյունները 5 »
48. Մ. Թումանյան.— Վիկ 25 »
49. Պ. Քալանթարյան.— Գոմաղբ 5 »
50. Նոյնմբերի ճանապարհին (Ժողով.) (սպառ.) 20 »
51. Պրոֆ. Ավ. Քալանթար.— Կաթնառատ կովի ընտ-
րությունը և նախիրի ազնվացումը 20 »
52. Հրահանգ գլուղատնտ. կոոպերատիվ ընկերութ.
տոմարագրելու կարգի մասին (հավ. գլուղ. Կյանքի)
53. ԽՍՀՄ Հողոգտագործության յեվ հողատիրացա-
րության ընդհանուր հիմունքները 20 »
54. Հ. Փիտուկյան.— Հողժողկոմատի 1927/28 թ. գոր-
ծունեությունը

ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ ԵՆ ՅԵՎ ՇՈՒՏՈՎ ԿԶԱՆՁՆՎԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

1. Ս. Վերմիսյան.— Պաղատու ալգին ու նրա խնամքը
2. Վ. Պ. Դոբրին.— Զիյերի արհեստական բեղմնավորումը
3. Պ. Քալանթարյան.— Իերքի բարձրացման խնդիրներ
4. Ա. Իսախանյան.— Հանրամատչիլի զրույցներ գինե-
գործութ. մասին

ԳԻՄԵԼ՝ Ճեռվան, Հողժողկոմատ՝ Հրատարակչության:
Հայգրքի կենտրոնական յեվ գաղառական գրա-
խանութներին, Գավհողքաժիններ

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0039183